Stenogrammid

XIV Riigikogu, II Istungjärk, infotund

Kolmapäev, 20.11.2019, 12:00

Toimetatud

12:00 Infotund
1. 12:02 Maaeluministeerium
2. 12:09 Otsuste järjepidevus
3. 12:19 Õpetajate palgad
4. 12:31 Kohalike omavalitsuste tehtavad sotsiaalkaitsekulutused
5. 12:43 Olukord valitsuses
6. 12:54 Süvariik
7. 13:06 Haldusreformi järgne teenuste kättesaadavus
8. 13:18 Koalitsioonilepingu täitmine
9. 13:29 Maaeluminister
10. 13:35 Valitsuse seisukohad
11. 13:43 Venekeelse hariduse tulevik
12. 13:52 Vägivald

12:00 Infotund

12:00 Aseesimees Siim Kallas
Tere päevast, lugupeetud Riigikogu liikmed! Kell on 12 ja see tähendab, et inglise kombe kohaselt peab ütlema juba "Tere päevast!", mitte enam "Tere hommikust!". Nagu tavaliselt, on meil täna plaanis infotund. Alustame kohaloleku kontrolli.
Kohaloleku kontroll
Kohal on meid 53, puudub 48.
Võime infotunniga alustada. Infotunnis osalevad järgmised valitsuse liikmed: siseminister Mart Helme peaministri ülesannetes, haridus- ja teadusminister Mailis Reps ja riigihalduse minister Jaak Aab. Mõningad protseduurilised märkused. Küsijad saavad küsimusi esitada vastavalt kinnitatud järjekorrale, Riigikogu liige võib registreeruda ainult ühe küsimuse esitamiseks. Küsimuse esitamiseks on aega kaks minutit, vastamiseks on aega kolm minutit. Küsija saab võimaluse üheks lisaküsimuseks ja ka saalist saab esitada ühe lisaküsimuse. Katsume niimoodi seda asja korraldada. Ja kui leiame, et selle asjaga on juba piisavalt tegeldud, saab juhataja öelda, et ta lõpetab selle küsimuse käsitlemise. Need ongi põhilised reeglid, mis kohalviibijatele on kindlasti väga hästi tuttavad.

---

1. 12:02 Maaeluministeerium

12:02 Aseesimees Siim Kallas
Alustame küsimuste esitamisega. Esimene küsimus on vastavalt kinnitatud nimekirjale Riina Sikkutilt siseminister Mart Helmele, kes täidab peaministri ülesandeid. Palun!

12:03 Riina Sikkut
Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Elus on täiesti võimalik selline olukord, et minister ja kantsler ei saa inimlikult läbi. Arusaadav. Minister võib eelistada tugevamat administratiivset juhtimist, võib eelistada tänapäevast kaasavat juhtimisstiili. Koostöö mittesujumise põhjuseid on erinevaid ja kahtlemata pärsiks

koostöö mittesujumine valdkonna arengut. Just seepärast on seaduses ette nähtud võimalus isikute vaheline vastuolu lahendada, kusjuures demokraatlikku mandaati valdavale ministrile on siinkohal antud tugevam positsioon. See üldnorm on igati mõistlik. Maaeluminister Mart Järvik on teinud valitsusele ettepaneku vabastada ametist kantsler Illar Lemetti. Kahtlemata on ministril seaduslik õigus sellist ettepanekut teha, aga ma rõhutan, et tegemist on Eesti demokraatia jaoks väga kaaluka otsusega. On arusaadav, et Järviku ja Lemetti koostöö ei laabu, küll aga on demokraatliku õigusriigi kestmise seisukohast vaja täpselt hinnata, mis on selle koostöö mittelaabumise põhjus. Avalikult kättesaadava informatsiooni kohaselt on minister soovinud kaasata kantsler Lemetti koostöösse, mis kahjustab riigi huve. Prokuratuur uurib, kas pakutud koostöö on ka kriminaalkuritegu. Kantsler Lemetti on ausa ametnikuna keeldunud kuritegelikust koostööst riigi huvide vastu. Nüüd on vaja valitsusel otsustada, kas vabastada ministri ettepanekul ametist ametnik, kes on keeldunud Eesti riigi huvide vastasest kokkuleppest, või seda mitte teha. Milline on teie otsus? Kas te saate anda oma tööd ausalt tegevatele ametnikele kindluse, et nad ei pea Eesti riigi seadusi täites kartma poliitilisi repressioone?

12:04 Aseesimees Siim Kallas
Härra peaministri kohusetäitja, palun!

12:04 Siseminister Mart Helme
Aitäh! No väga pikk ja põhjalik, väga analüüsiv sõnavõtt. Aga küsimus on väga lihtne. Kui mõnel riigiametnikul on kahtlusi, et minister teeb midagi seadusevastast, siis ei jookse ta mitte ajalehetoimetustesse ega lekita ministeeriumi ametkondlikuks kasutamiseks mõeldud dokumente, vaid esitab kuriteoteate vastavatele õiguskaitseorganitele ja õiguskaitseorganid hakkavad seda menetlema. Antud juhul ei ole seda toimunud. Antud juhul on toimunud dokumentide lekitamine, kusjuures – nii palju kui mina aru olen saanud – dokumente on lekitatud valikuliselt. Ma arvan, et see ei ole kõige eetilisem tegu. Ma arvan, et ka ministril peaks olema õigus selles asjas sõna sekka öelda. Kui koostöö ei suju, siis arutab valitsus küsimust, mis on valitsusse toodud, kuulab ära ministri põhjendused ja langetab seejärel otsuse.

12:06 Aseesimees Siim Kallas
Kas Riina Sikkutil on täiendav küsimus? Palun!

12:06 Riina Sikkut
Eelmise nädala infotunnis küsisin rahandusminister Martin Helmelt, millised on need hea ametniku kriteeriumid. Tema vastus oli lühike ja konkreetne, lekitamist ja vastutöötamist ei puudutanud ta üldse. Hea on ametnik, kes järgib seadust. Kui ametnik järgib seadust, on ta hea ametnik. Head ametnikku ei ole ju vaja ametist vabastada, ametist vabastatakse halb ametnik – halb ametnik, kes on rikkunud seadust. Millist seadust on rikkunud kantsler Lemetti? Kui te seda välja tuua ei oska, siis ma küsin juurde, kas teie peate õigeks, et minister põhimõtteliselt komplekteerib kogu ametnikkonna poliitiliselt.

12:06 Aseesimees Siim Kallas
Härra minister!

12:06 Siseminister Mart Helme
Jaa, vaadake, mõlemad võivad olla väga head inimesed, mõlemad võivad olla väga kompetentsed, aga mõlemad võivad olla ka väga halvad inimesed ja väga ebakompetentsed. See ei ole praegusel juhul üldse nii oluline, kui te püüate siin näidata. Küsimus on väga põhimõtteline. Kui kahe isiku vaheline koostöö ei laabu, siis seadus annab ministrile võimaluse teha ettepanek kantsler ametist vabastada. Ja nii lihtne see ongi. Mõlemad võivad olla tublid ja kompetentsed, aga koostöö ei pruugi sellest hoolimata laabuda.

12:07 Aseesimees Siim Kallas
Täiendav küsimus saalist. Kalvi Kõva, palun!

12:07 Kalvi Kõva

Aitäh! Hea siseminister peaministri ülesannetes! Ma alustuseks ütlen, et siin infotunnis on küsimuste esitamiseks kirjapanemine väga raske. Panime täna – Riina Sikkut pani – küsimuse teemana kirja "Maaeluministeerium", aga võib-olla oleks pidanud panema "Kõik ministeeriumid". Asjad juhtuvad nii ruttu, et võib-olla peaks Kaitseministeeriumi ja NATO kohta küsima, aga küll me ka seda jõuame. Minu küsimus tuleb ikka Maaeluministeeriumi kohta ja minu küsimus on selline. Teie fraktsiooni liige Peeter Ernits on öelnud välja, võtnud sellise süüdistava hoiaku, et Veterinaar- ja Toiduamet on selles asjas süüdi, juba enne, kui kõik uurimised on läbi viidud. Listeeria ei ole mingi lihtne asi, see on ikkagi väga tõsine teema ja vajab ministeeriumis täpsemat uurimist. Minu küsimus on, et miks te erakonna esimehena oma fraktsiooni liikmeid korrale ei kutsu, et nad selliseid, juba süüdimõistvaid otsuseid sellises faasis teevad. See ei tule ju tervikuna sugugi kasuks, vaid on pigem kahjulik.

12:08 Siseminister Mart Helme

Ma mäletan, et umbes seitse kuud tagasi oli seal loožis keegi inimene, kellel oli kõhu peale kirjutatud "Sõna on vaba". Täpselt samuti on sõna vaba Peeter Ernitsal. Peeter Ernits võib kirjutada oma nägemusest lähtuvaid, oma argumentatsioonil põhinevaid artikleid ja ma arvan, et ei erakonna esimees ega siseminister ega peaminister ega Riigikogu esimees ega fraktsiooni esimees saa talle öelda: "Kõtt! Vait! Ei räägi, ei kirjuta!" Sõna on vaba ja vabameelsuse väljendus on vaba ühiskonna üks kõige olulisemaid tunnuseid. On muidugi sümptomaatiline, et sotsialistid tahavad seda keelustada.

12:09 Aseesimees Siim Kallas

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

---

2. 12:09 Otsuste järjepidevus

12:09 Aseesimees Siim Kallas

Annan sõna Keit Pentus-Rosimannusele. Temal on samuti küsimus siseminister Mart Helmele peaministri ülesannetes.

12:09 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Hea juhataja! Austatud peaministri ülesannetes olev härra Helme! Minu küsimus tuleb selle pommi kohta, mille te eile oma intervjuus lõhkasite. Mul on teist ausalt öeldes lausa kahju. Nüüd tuleb välja, et lisaks Eesti peavoolumeediale on teid kiusama asunud ka Soome meedia. Kõik saavad muudkui asjadest valesti aru. Aga kui mina vaatan teie tehtud avaldusi, siis neist torkab ju tegelikult kõigile silma üks järjepidev ja süstemaatiline joon. Te muudkui tilgutate tilk tilga järel, laote kivi kivi peale neid avaldusi ja samme, mis kokkuvõttes kisuvad Eestit meie senistest liitlastest ainult eemale ja lükkavad meid isolatsiooni – jätavad meid tegelikult üksi. Me kõik teame seda loetelu. Olgu see Helme ainuisikuline otsus mängida Eesti lahti varasematest liitlastest ja jätta meid üksi blokeerima Euroopa Liidu liikmesriikide järeldusi ESM-i teemal, olgu see Krimmi annekteerimise tulise toetaja Le Peni kutsumine Eestisse ja meie liitlaste suurest hämmeldusest hoolimata tema võõrustamine või olgu see avalik Euroopa Liidu mõnitamine, Eesti jaoks olulisi vabadusi tähendava liidu võrdsustamine meid okupeerinud Nõukogude Liiduga. Ja nüüd siis uus madalpunkt – NATO usaldusväärsuse õõnestamine. Mihhail Korb astus sarnase avalduse pärast ametist tagasi, sest kõik olid üksmeelel, et tal ei ole võimalik ministrina jätkata, kui ta NATO usaldusväärsust õõnestab. Kas peaminister Jüri Ratas on teinud teile ettepaneku amet maha panna, sest selliseid avaldusi valitsuse liikmelt, peaministri asetäitjalt, ei ole võimalik tolereerida?

12:11 Siseminister Mart Helme

Aitäh küsimuse eest! Küsimus reedab küsija lugemisvõimetust või funktsionaalse mõtlemise võimetust. Kui te oleksite selle artikli lõpuni lugenud, siis oleksite sealt välja lugenud ka selle, mida ma tegelikult ütlesin. NATO on kriisis, ma loodan, et see kriis möödub, NATO tuleb sellest tugevana välja ja kujutab endiselt Eestile tugevat julgeolekugarantiid Venemaa vastu. See jäi teil ilmselt lugemata või ei jõudnud see teile kohale. Teiseks – mida ma ütlen? Ma ütlen, et maailm on väga rajus muutumises. Me ei tea, missuguseks kujuneb Suurbritannia pärast Brexitit, missugune saab olema tema välis- ja

julgeolekupoliitika. Me ei tea, missuguseks kujuneb Saksamaa pärast Merkelit, missugune saab olema näiteks tema Venemaa-poliitika. Me ei tea, kas Prantsusmaa välispoliitika suundub üha rohkem Vahemere suunas või jätkub neil siiski tähelepanu ka Ida-Euroopa jaoks. Vaat need asjad jäid teil lugemata, aga loomulikult teete te propagandistlikult valesid järeldusi ja omistate mulle mingisuguseid asju.
Ma möönan, et ajakirjanik sai minust valesti aru. Ma ütlesin väga selgelt, et on vaja plaani B, sest me ei tea, mida toob tulevik. Mis on plaan B? Ma seletan teile ära, mis on plaan B. Plaan B on meie esmase kaitsevõime suurendamine tasemele, kus see on ka iseseisvalt heidutav, nii et me suudaksime ära oodata, kuni liitlased meile tõepoolest oma võib-olla aeglase, kohmaka ja poliitiliselt tahtetu otsustusmehhanismiga appi jõuavad. Niisugused mõtted loomulikult teile, kes te olete pikki aastaid võidelnud sõjaväekohustuse vastu ja kutselise armee poolt, kohale ei jõua. Kahju, et kohale ei jõua. Kui natukene mõtleksite, analüüsiksite ja mune ainult ühte korvi ei paneks, siis saaksite aru. Aga ma muidugi mõistan, et opositsioonis tahetakse näpuga näidata ja süüdistada. Keegi opositsioonis – õnneks sellesse Riigikogu koosseisu enam mitte kuuluv rahvasaadik – on nimetanud mind koguni mõjuagendiks. Ma tänan selliste ilusate ordenite eest, mis mulle rinda pannakse. Aga ma arvan, et mõjuagendid on need, kes on tahtnud Eesti kaitsevõimet lammutada, kes on kaotanud ära kaitseringkonnad, kes ei ole suutnud kõigi nende aastakümnete jooksul korralikult komplekteerida, varustada, välja õpetada, dislotseerida teist jalaväebrigaadi. Vaat need on mõjuagendid.
Võtke heaks või pange pahaks, ma olen NATO tuline pooldaja, aga mitte nõrga NATO pooldaja. Ja kui te arvate, et sellest ei tohi rääkida, siis te eksite väga sügavalt. Vaadake, mis! Ma ütlen teile kõigile: kõige hullem Eesti kaitsevõimele, Eesti julgeolekule on iseendale valetamine.

12:14 Aseesimees Siim Kallas
Keit Pentus-Rosimannus, täiendav küsimus.

12:14 Keit Pentus-Rosimannus
Aitäh, hea juhataja! Kõige hullemad on valitsuse liikmed, kes oma jutuga õõnestavad seda tööd, mida aastakümneid on tehtud, neid liitlassuhteid, mida on proovitud sõlmida ja mida on sõlmitud ning mis tänaseni on olnud väga tugevad. Selliste avaldustega, nagu te eile tegite, õõnestatakse kõiki neid aluseid, mis Eesti julgeoleku tagamiseks on olulised. Mitte ilmaasjata ei toonud teie täiesti kohatu avaldus kaasa väga terava reaktsiooni kaitseministrilt. See näitab, et meie liitlastele oli vaja üle kinnitada meie veendumus, et NATO on julgeolekugarantii, ta toimib ja Eesti ei kõhkle selles mingil kombel. Aga, härra Helme, te nimetasite koos oma poja Martin Helmega selle aasta veebruaris – see oli nädal enne Riigikogu valimisi – Jüri Ratast ja Mailis Repsi Kremli viigilehtedeks ja Putini käsilasteks. Kuidas teile endale tundub, kas te selle jutuga, millega te nüüd väidate, et NATO asemel on Eestil vaja plaani B, ei ole ise Kremli viigileheks osutunud?

12:15 Siseminister Mart Helme
Aitäh! Tubli kirjandi olete kokku kirjutanud ja tublisti lugesite ka maha. Mul ei ole sellele rohkem midagi vastata. Mis puudutab seda, et me nimetasime enne valimisi kedagi kellekski, siis pärast valimisi, kui me saamatute Reformierakonna poliitikute asemel asusime valitsuse moodustamiseks läbirääkimisi pidama Keskerakonnaga, rääkisime need asjad sirgeks.

12:16 Aseesimees Siim Kallas
Jürgen Ligilt täiendav küsimus saalist!

12:16 Jürgen Ligi
Aitäh, härra Helme härra Ratase ülesannetes! Kui te räägite õõnestamisest, siis peaksite ka selgitama, kuidas Eesti riigikaitse on õõnes ja kuidas üle 2%-lised kulud olid õõnestamine. Aga see, mida te praegu eitate, on paraku juhtunud fakt ja haakub täpselt sellega, millest teie erakonnakaaslased on minu kuuldes kaks nädalat rääkinud. Kohalikus raadios kuulsin ma Kalle Grünthalilt täpselt sama juttu, et NATO-ga ei saa enam arvestada ja nüüd tuleb ise hakkama saada. Ta rääkis sellest pikalt ja nii kaua, kui mikrofoni anti. See ei olnud teil mingisugune juhuslik sõnakäkerdus, vaid see on erakonnas poetatud mõte ja jutupunkt – NATO-skepsist on mitme ekrelase suust olnud kuulda korduvalt. See haakub

suurepäraselt kogu selle isolatsioonipoliitikaga, liitlastest eraldumisega. Nüüd sai Soome teada, Soome valitsus sai teie sõnadest teada seda, et Eesti peab plaani, kuidas Soome hakkaks Eestit kaitsma. Öelge, kas see ei ole mitte sihuke häbi, mille pärast võiks juba tagasi astuda? Ühe riigi minister läheb ja räägib ajakirjanduse täis seda, kuidas hoopis teine riik peab teda kaitsma – ja nüüd Soome, mitte enam NATO. Millisena te kujutate enda mainet ette praegu Soomes, NATO-st rääkimata?

12:17 Siseminister Mart Helme
No ma arvan, et Soomes on analüüsikeskusi rohkem ja nad on kompetentsemad kui Jürgen Ligi. Soomlased teevad oma järeldused NATO-ga liitumise ja koostöö tegemise kohta kindlasti väga adekvaatsel tasemel, nii et soomlaste pärast ma ei muretse. Küll aga on mul tõsine mure selle pärast, et NATO mitmete kandvate liikmesriikide juhid – Donald Trump, Emmanuel Macron – on väljendanud kahtlust NATO võimekuse suhtes. Kui te peate neid kõiki Venemaa agentideks, kui te peate neid kõiki NATO usutavuse õõnestajateks, kui te peate Türgi presidenti ja fakti, et Türgi kavatseb Venemaalt osta õhutõrjekomplekse ja kukub seetõttu NATO õhukaitsesüsteemist sisuliselt välja, siis palun pöörduge Macroni, Trumpi, Erdogani ja Venemaalt gaasi ostva Angela Merkeli poole ning selgitage välja, mis pull neil selle Venemaaga on ja mis suhted on neil NATO-ga ja milline on nende suhtumine NATO-sse. Aga kui te arvate, et Mart Helme on nii kõva mees, et tema paneb NATO püsti või võtab NATO maha, siis ma tänan teid, tõepoolest, sellise ülikõrge hinnangu eest.

12:19 Aseesimees Siim Kallas
Selle küsimusega oleme lõpetanud.

---

3. 12:19 Õpetajate palgad

12:19 Aseesimees Siim Kallas
Läheme edasi järgmise küsimuse juurde. Kalvi Kõva, palun küsimus haridus- ja teadusminister Mailis Repsile!

12:19 Kalvi Kõva
Aitüma, hea Riigikogu aseesimees! Hea haridus- ja teadusminister Mailis Reps! Minu küsimus tuleb õpetajate palgaraha kohta. Pean ütlema, et siit Riigikogu saalist vaadatuna tundub selles asjas olevat väga suur segadus … Mart, ära sega ministrit! Ma küsin siin küsimust … Tundub päris suur segadus olevat. Millele ma tuginen? Kui me siin teisel lugemisel meie eelarvet, tuleva aasta eelarvet, lugesime, siis rahanduskomisjoni esimees minu küsimusele õpetajate palgaraha kohta eriti konkreetset vastust anda ei osanud. Küsimus on järgmine. Me kõik ju teame – te olete selle välja öelnud –, et õpetajate alampalk tõuseb 5,2%. Aga nii palju, kui me seda eelarvet siin Riigikogus lugeda oskame, on eelarves palgatõusuks lisaraha ainult 2,5%. Ehk et kuskilt on täiendava palgatõusu tarvis raha n-ö kõrvalt nihverdatud või mingite teiste asjade arvelt leitud. Ja nii palju, kui me oleme uurinud, oleme ka teada saanud, kust see lisaraha teie arvates tulema peaks. See peaks tulema sealtsamast õpetajate palgafondist, kõikvõimalikeks muudeks hariduskuludeks ette nähtud raha arvelt. Minu küsimus ongi, et kui õpetajatele maksta palka 5,2% rohkem, siis mida peaksid kohalik omavalitsus ja kool tegemata jätma. Mida te neile soovitate?

12:20 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh, hea küsija! Loomulikult on igal aastal eelarve lugemisel kõige olulisem haridusteema see, kui palju raha juurde tuleb ja kuidas see raha jaotub. Selle aasta eelarve tegemine, alates riigi eelarvestrateegiast – kus me kõigepealt alustasime kokkuhoiu ja üsna mõistatuslike numbritega miljardites – ja lõpetades konkreetse eelarve tegemisega, on olnud üsna heitlik protsess. Seda peame me kõik tunnistama. Hariduse suure toetajana ma muidugi usun, et haridusrahvas elas sellele laiemalt kaasa ja ka ametiühingute hulgas oli muretoon vägagi tuntav. Eelmisel valitsusel oli kolm aastat väga jõuline hoiak taotleda 100 eurot reaalset alammäära tõusu. Need ei olnud ainult protsendid ja numbrid, vaid igal aastal tuligi päriselt 100 eurot alammäärale juurde. Muidugi oli ootus nii ka jätkata. Ka nüüdne uus valitsus – loomulikult tulenevalt sellest, et üsna suuresti on jätkanud nii peaminister kui ka

haridusminister ja et hoiakud olid väga positiivsed – hakkas väga kiiresti otsima lahendusi kolmele prioriteetsele valdkonnale. Need olid mitmesugused tervishoiuga seotud probleemid, mida me endiselt tahtsime lahendada, endiselt oli teemaks siseturvalisus ja loomulikult ka õpetajate palk. Õpetajate palga alammäära tõstmiseks otsiti raha juurde ja otsiti ka sisemisi ressursse ja lõpuks lepiti kokku nii, et järgmisel aastal tõuseb palk 1315 euroni. Vastab tõele, hea küsija – ja me ei ole seda kunagi varjanud, kui jälgida meie pressiteateid –, et algusest peale on meil olnud hoiak, et osa sellest rahast saime juurde, kuid osa sellest pidime leidma oma valdkonna seest ja osa sellest tuleb tõepoolest haridustoetustest laiemalt. Need kolm osa kokku annavadki alammäära. Alammäär on see, mille tõepoolest iga õpetaja alushariduses, üldhariduses, kutsehariduses reaalselt kätte saab. Kõik need ülejäänud haridustoetused on arusaadavalt, nagu te ka oma küsimuse püstitasite, toetavad meetmed. Osas kohalikes omavalitsustes jõuab see koolini, osas on see koolivõrgu meede, osas kohtades on see muudeks toetusteks. Eks meil ole neid arutelusid olnud küll ja mitu aastat järjest, et kas peaksime haridustoetused laiemalt, rohkem lahti kirjutama või ei peaks. Aga igal juhul säilitame need vahendid suures osas ka sel aastal, nii et endiselt on olemas lisanduv haridustoetus. Proportsionaalselt on sellel veidi erinev osakaal erakoolide ja kutsekoolide puhul, aga üldhariduses on see 17,1%.

12:24 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Kalvi Kõva, täiendav küsimus!

12:24 Kalvi Kõva
Aitäh! Hea minister! Missuguse osa siis kohalik omavalitsus või kool peaks tegemata jätma? Minister Aaviksoo ütles omal ajal väga selgelt välja, et pange osa koolimaju kinni, sealt tuleb teile täiendav haridusraha. Te ei vastanud mu küsimusele, et mis peaks tegemata jätma. Aga ma küsin ka teise küsimuse, vastake palun mõlemale. Kui palju ja kellega te seda läbi arutasite? See raha puudutab kõiki omavalitsusi, kõiki õpetajaid ja ma võin väita, et paljud neist said lisakärbetest haridust toetava raha kokkutõmbamisel teada alles viimastel nädalatel. Kui palju te olete seda läbi rääkinud linnade ja valdade liiduga, õpetajatega?

12:24 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh, hea küsija! Kindlasti teavad ka sotsiaaldemokraadid, olles ise korduvalt valitsuses olnud, et kärped arutatakse väga tõsiselt läbi kõigiga ja et kindlasti arvestatakse ka järgmise aasta riigi eelarvestrateegiat. Kui me arutame Vabariigi Valitsuses eelprotsessina juba täna läbi, millised on riigieelarve revisjoni punktid, siis ma usun, et hea küsija teab ka seda, et seal vaadatakse väga tõsiselt läbi iga rida, iga küsimus, sh kohalike omavalitsuste eelarved. Kas te, hea küsija, tõesti kujutate ette, et kärpe puhul küsitakse näiteks Võru linnapealt, kas ta on nõus näiteks 0,1%-lise kärpega, kuna järgmise aasta eelarvestrateegia seda soovib?
Kui räägime haridus- ja teadusvaldkonnas rakendatavatest kokkuhoiumeetmetest, siis me tõesti vaatasime oma ministeeriumi sees läbi väga palju ridu ja nii mõneski valdkonnas pidime hoidma kokku mõne protsessi pealt, näiteks jätma ära mõne avaliku traditsioonilise ürituse, mida oleme igal aastal korraldanud. Kindlasti on neid inimesi, kes on üsna kurvad, kui näiteks mõnd tavapärast aastakonverentsi, millega kõik on harjunud, sellel aastal ei toimu. Aga täpselt selline ongi kokkuhoiurežiim, et saaksime alammäära tõsta. Kohalikud omavalitsused – kinnitan veel kord – ei olnud kuidagi ebaproportsionaalselt suure tähelepanu all. Vastupidi, me otsisime kogu aeg võimalusi, et võimalikult vähe oleks ühes või teises kohas ohtu kas maakoolidele või muudele väikestele koolidele. Kõik meie arvutused näitavad, et mingit väga suurt hüppelist muutust koolivõrgus ega näiteks õpetajate puhul tulemas ei ole. Ja veel kord, alamäära tõus on see, mida näeme selgelt oma prioriteedina, ja alammäära tõus on see, mida – ka hea küsija teab – on teiegi erakond, teie ametiühingud väga selgelt toetanud. See, et oleks pidev alammäära tõus, on väga selge prioriteet.
Nüüd muudest haridustoetustest. Te teate väga hästi, et mõned asjad on seaduses täpsemalt lahti kirjutatud, kuid väga paljud asjad on igal aastal kohalike omavalitsuste ja riigi läbirääkimiste teema. Sellest, kui täpselt mingisugune haridustoetuste osa on lahti kirjutatud, olete samuti kindlasti teadlik – oleme viimasel kolmel aastal olnud selles üsna vabad. Kohalikud omavalitsused saavad raha märkimisväärselt juurde, kuid me ei kirjuta neile midagi ette. Kohalikud omavalitsused saavad selles osas väga palju ise otsustada.

12:27 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Küsimus saalist, Jürgen Ligi, palun!

12:27 Jürgen Ligi
Aitäh! Proua Reps! Eelmisel nädalal te keeldusite andmast hinnangut Mart Järviku parteilisele omavolile ja süstemaatilisele valetamisele raadiosaates. Ma mõistan, et mingisugune vaoshoitus oli teie puhul tol hetkel paratamatu, aga te ei säästnud sõnu ametnike kritiseerimisel – olla mingi hea tava sellist omavoli ja valetamist mitte avalikustada. Ma võin kinnitada, et sellist omavoli ega valetamist pole riigivalitsemise heas tavas olnud. Reeglina ei ole ametnikud sellisesse situatsiooni tegelikult sattunudki, kus nad peaksid ennast tõe avalikustamise pärast kaitsma. Eile juhtus sarnane episood. Te andsite jälle intervjuu ja ütlesite selle räige ähvarduse ja alanduse peale, mis teie naiskolleegile osaks sai, et jajah, aga see on seotud ka poliittehnoloogiaga. Te kordasite seda mitu korda. Palun rääkige need kaks episoodi veel kord lahti! Kuidas see asi siis tehnoloogiliselt oli korraldatud? Mida oleks saanud teha teisiti? Ja palun öelge, kuidas saaks riigiametnik, kes näeb valetamist ja omavoli, selle lihtsalt alla neelata ja lasta ennast kõrvale tõrjuda. Palun rääkige!

12:29 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh, hea küsija! Ma ei hakka juhataja eest tööd ära tegema. Tõenäoliselt on õpetajate palkadega seda küsimust väga raske siduda, aga ma siiski püüan teid natuke aidata. Võib-olla on teil märkamata jäänud, aga Eesti kõrgeim riigiametnik, riigisekretär, on hetkel koostamas ühte kokkuvõtet, mis annab väga selgelt ja üheselt võimaluse anda ametnike tööle hinnangu, ja kindlasti vaatab ta üsna täpselt järele, kus on ministri töös vasturääkivused. Eks sellel pinnal saab siis anda hinnanguid. Põhjus, miks ma ei andnud eelmisel nädalal ega anna ka täna hinnanguid, on see, et ootame need faktiread ära. Tõlgendusi oleme siin kuulnud üsna palju. Ja eks küsija tea ju väga hästi, et vastuolusid ametkondade sees on olnud väga erinevatel aegadel.
Kindlasti kuulsite eile ka, et see, mida ma ütlesin nii Kuku Raadios kui ka ERR-i eetris, ei ole mitte see, kas ametnikud teevad ühe või teise otsuse. Vastupidi, ma rõhutasin eile korduvalt, et 30 aastaga on meie ametkond väga selgelt professionaalseks saanud. Aga kui on vastuolud ja valdkonna tööga ei ole võimalik edasi minna, siis selleks – nii nagu Riina Sikkut täna väga ilusti juba tsiteeris – on seadusandlikult teatavad võimalused antud. Eks need ongi antud sellepärast, et valdkond, mis mitmes osas on ju Eestile eluliselt vajalik – alates toiduohutusest kuni muude väga oluliste, sh maaeluliste teemadeni –, ei jääks seisma. See ei saa seisma jääda, meil ei ole see võimalik. Nii et hinnangute koha pealt jääksin ma hetkel siiski raporti ootele.

12:31 Aseesimees Siim Kallas
Oleme ka selle küsimuse ammendanud.

---

4. 12:31 Kohalike omavalitsuste tehtavad sotsiaalkaitsekulutused

12:31 Aseesimees Siim Kallas
Läheme neljanda küsimuse juurde, mille esitajaks on Signe Riisalo. Vastajaks on riigihalduse minister Jaak Aab.

12:31 Signe Riisalo
Aitäh, hea juhataja! Minister Jaak Aab! Minu küsimus tuleb kohalike omavalitsuste üsna ebaühtlasest panustamisest sotsiaalkaitsesse. Me teame, et sotsiaalhoolekande lastekaitsevaldkonna tegevused on suuresti küll autonoomse otsustamisõigusega kohalikel omavalitsustel, aga kui me vaatame Rahandusministeeriumi koostatud tabeleid, siis näeme nende puhul väga ebaühtlast käitumist. Meil on selliseid kohalikke omavalitsusi, kes on 2007. aastaga võrreldes suurendanud omavahenditest makstavate sotsiaalkaitsekulude osakaalu 2018. aastaks 2,7%-lt 4,3%-le. Aga kehvemal juhul on selle 11 aastaga kohalike omavalitsuste oma panus kahanenud 15,3%-lt 5,3%-le, see on peaaegu kolmekordne kulutuste vähenemine. Ja oluline on märkida, et 26 kohaliku omavalitsuse puhul on see vähenemine olnud rahaliselt enam kui 20% ja koguni kümne omavalitsuse puhul vähemalt 40%, nii et see pilt on

üsna drastiline. Lisaks sellele, mida Sotsiaalministeerium ja minister oma valitsemisalas teevad, on mul küsimus selle kohta, milliseid meetmeid on riigihalduse minister oma pädevusest tulenevalt rakendanud ja ka edaspidiseks kavandanud. Kuidas mõjutada kohalikke omavalitsusi oma eelarvet planeerima nii, et inimesed saaksid kõikides omavalitsustes võrdsemat abi?

12:33 Riigihalduse minister Jaak Aab

Austatud juhataja! Tänan, hea küsija! Sotsiaalkaitsekulud üldisemalt, nii meie riigis laiemalt kui ka omavalitsuste osutatavad teenused ja selleks kulutatavad ressursid, on olnud ju pikemat aega vaatluse all. Ka siin saalis istub inimesi, kes Sotsiaalministeeriumis töötades ja minister olles on üritanud seda küsimust reguleerida – just seaduse tasandil. Pikalt üritati ju sotsiaalteenustele kehtestada ka teatud standardid, mis suurendaks seda miinimumi, mis praegu on seadustes, või konkretiseeriks seda miinimumi. Aga kahjuks jooksid need läbirääkimised vist mõned aastad tagasi suhteliselt liiva, sest omavalitsused arvutasid sinna kõrvale ka rahanumbri, mida riik ei suutnud anda ei omavalitsuste tulubaasi ega ka sihttoetusena.
Jah, kui me nüüd vaatame üldist seisu, siis viimasel ajal – kui me vaatame rahakotti – läheb omavalitsustel paremini. Pikemat perioodi arvestades ma möönan – see on tulnud ka läbirääkimistel kõne alla, me oleme sel aastal kolm korda omavalitsuste liitude põhidelegatsioonidega kohtunud ja kõik on olnud enam-vähem nõus –, et üks valdkond, kus on teisega võrreldes teatud mahajäämus, on sotsiaalkaitse. Seda ei pea kellelegi tõestama hakkama ja sellele on ka tähelepanu juhitud. Kui räägime aga natuke positiivsematest arengusuundadest, siis 2018. aasta sotsiaalkaitsekulutusi 2017. aasta kulutustega võrreldes oli tõus omavalitsustes jälle üle põllu, eks ju, 17% – ehk et sel aastal oli see teiste valdkondade keskmiste kulutuste kasvu arvestades omavalitsustel tegelikult prioriteet. Mis olid põhjused? Üks põhjus on see, et omavalitsustel on seoses tulubaasi kasvuga, mis otsustati just nimelt 2017 ja see on kasvanud nüüd juba mitu aastat järjest, lisaks heale palgakasvule ja tulumaksu laekumisele muutunud suuremaks ka üksikisiku tulumaksu protsent ja tasandusfondi maht. Neid vabu vahendeid on suunatud sotsiaalkaitsesse just viimastel aastatel. Haldusterritoriaalne reform – ma nimelt ütlen "haldusterritoriaalne reform" – lõppes 2017, aga haldusreform ehk sisu, mida omavalitsused teevad, ja viis, kuidas me koos riigi keskvalitsusega saame paremini neid asju korraldada, kestab edasi. Seda näitab ka see, et sellesse valdkonda palgatakse rohkem spetsialiste.

12:36 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Küsija Signe Riisalo, täiendav küsimus, palun!

12:36 Signe Riisalo

Aitäh! Üks valus teemadering on pikaajaline hooldus, milles ka kohalikul omavalitsusel on suur roll, aga nende rahaline panus on täna väike, eks ole. Vähemalt 80% katavad isikud ise ja nende ülalpidamiseks kohustatud pereliikmed. Aga pikaajalise hoolduse puhul on ühe rahastusvõimalusena arutatud ka sellist mudelit – Rahandusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi aruteludes –, mille korral riik paneks omalt poolt mingi summa ja kohalik omavalitsus rahastaks pikaajalist hooldust samas mahus. Kui tõenäoliseks te tänast kohalike omavalitsuste käitumist autonoomse eelarve planeerijana peate, et selline mudel võiks tõepoolest olla jätkusuutlik?

12:36 Riigihalduse minister Jaak Aab

Aitäh, jälle väga hea küsimus! Ma saan viidata minu kõrval olevale ministrile, haridusministrile, kes on niisuguse algatusega mitmes noori, lapsi ja haridust puudutavas küsimuses juba tegelikult motiveerinud omavalitsusi rohkem panustama. Rääkides näiteks lasteaiaõpetajate palgast: kui riik eraldas omavalitsustele teatud tingimustel täiendava toetusena lisaraha, siis jah, mõnel pool tõusis lasteaiaõpetajate palk lausa kaks korda ja just nimelt seal, kus see oli teiste omavalitsuste palgast väga ebaühtlaselt maha jäänud. Rääkides pikaajalisest hooldusest, oli tegelikult neid mudeleid minu teada kolm. Sotsiaalministeerium on sellega seoses teinud väga head tööd, ta on need mudelid väga põhjalikult läbi kaalunud. Mina riigihalduse ministrina pooldan kindlasti seda varianti, et teenus ja hool oleks inimestele võimalikult lähedal. Kohalikul omavalitsusel peab selles olema suurem roll. Ma ei poolda väga tsentraliseerimist, kui räägime hooldusest või pikaajalisest hooldusest. Ja mullegi tundub, et see mudel, mille korral riik teatud tingimustel toetab omavalitsusi just selles valdkonnas lisarahaga, on mõistlik. Me oleme seda valitsuskabinetis korra arutanud, aga praegu lükkus rahaline pool järgmise

riigi eelarvestrateegia läbirääkimiste faasi, nii et me tuleme selle juurde kevadel tagasi. Väga tõsiselt töötavad meil läbirääkimiste protsessis need töörühmad, kus omavalitsuste esindajad eri valdkondades, sh sotsiaalvaldkonnas, räägivad need küsimused läbi. Valmidus on olemas ja töö läheb järjest sisulisemaks ning riik on midagi juba ka teinud selles suhtes, et need teenused oleksid omavalitsustes paremini välja töötatud ja arendatud. Ka euroliidu struktuurifondide raha on viimastel aastatel antud just sotsiaalteenuste arendamiseks, nii elukoha kohandamiseks kui ka tugiisikute teenuse väljatöötamiseks ja veel mitmeks muuks asjaks. Me üritame parandada nii sisu kui ka ressursivõimekust. Ja esmapilgul peale vaadates, nagu ma rääkisin, kajastubki peale haldusterritoriaalset reformi suuremate ja võimekamate omavalitsuste võimekus just selles, et nad suudavad kaasata paremaid spetsialiste ka sellesse valdkonda, sellele rohkem tähelepanu pöörata.

12:39 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Küsimus saalist. Jürgen Ligi, palun!

12:39 Jürgen Ligi
Aitäh! Härra riigihalduse minister! Ma usun, et te ei lepi hinnanguga, et Eestis on välja kujunenud selline riigihaldustava, mis lubaks valetada ja parteilisel printsiibil sõltumatutesse funktsioonidesse sekkuda. Sellist tava, ma loodan, te ei kinnita. Kuigi teie kolleeg ütles eelmisel nädalal raadios, et tegelikult hea tava järgi selliseid asju avalikkuse ette ei viida. Isegi õiguskantsler pidi kinnitama, et valetamise ja ebaseadusliku tegevuse korral ei tohi nõuda riigiametnikult vaikimist. Aga mis on teie seisukoht? Öelge, mida peaks riigiametnik tegema. Ärge öelge mulle, et teie või siis peaminister ei tea, et selline valetamine ja sekkumine on toimunud. Ärge öelge, sest kohe tulevad ju komisjoni faktid otsa. Mida peaks tegema riigiametnik olukorras, kus teda püütakse ametist kõrvaldada, püütakse kõrvaldada ka tema kolleegi ja see, kes kõrvaldab, on erakondlikult valetanud ja omavolitsenud? Palun andke kõrgematele riigiametnikele nõu, kuidas tagada ausat riigivalitsemist!

12:41 Riigihalduse minister Jaak Aab
Tänan küsimuse eest, kuigi see ei puuduta valdkonda, milles esitati registreeritud küsimus! Aga kuna mul siin küsimuste reas on umbes samateemaline küsimus ka hiljem tulemas, siis ma püüan vastata. Täna on siin erinevate küsimuste juures juba palju räägitud, milline on riigiametniku roll. Juttu on olnud kantslerist, võib-olla ka mõnest teisest riigiametnikust, ja nii nagu eelkõnelejad rääkisid, on kogu selles faktoloogias, mis on jõudnud küll ajakirjandusse, küll erinevatesse kanalitesse, küll siia saali, küll valitsusse, küll peaministrini, ikka paras tohuvabohu küll. Kui nüüd selgelt ja põhimõtteliselt öelda, siis vastutab riigihalduse minister ka avaliku teenistuse eest, mitte küll seaduse tasandil – seda peate küsima justiitsministri käest –, aga selle korralduse, seire ja analüüside eest. Sellepärast on seda ka minu käest küsitud. Ma hoiduksin igasugustest lõplikest hinnangutest. Jaa, ma tean, et kõik üritavad ühte või teist või kolmandat asja faktina esitada. Ent kui uurimiskomisjon lõpuks need faktid, kirjad, pöördumised ühte ritta paneb, küll me siis näeme, mis reaktsioon kellelgi millelegi oli, ning siis saame hinnata ka iga inimese rolli selles protsessis. Aga üldiselt, mõjutada kedagi kusagil valetama – see pole tõestatud. Kui me selles reas selgust saame, eks siis saame ka konkreetsele juhtumile hinnangu anda. Mis puudutab kantslerit, kellest siin ka juttu oli, siis, hea Jürgen, sa oled ka ise ministrina töötanud ja tead, et kui majas on kokku lepitud mingid – ma ei räägi, et ebaseaduslikud või salgavad – protseduurid, siis on hea, kui see info liigub. Ja kui on tegemist kantsleriga, siis see info võiks liikuda – no ma ei tea, minu kujutlust mööda, keegi ei käsi ju valetada või salata, aga see info võiks liikuda, kui selline väide on – kas Riigikantseleisse, peaministrile, juhul kui ei suudeta ministriga asju kuidagi selgeks rääkida, ja miks mitte siis ükskord ka avalikkuseni. Aga nüüd see käis nagu teistpidi.

12:43 Aseesimees Siim Kallas
Nii, aitäh! Ka selle küsimuse käsitlemisega oleme ühele poole saanud.

---

5. 12:43 Olukord valitsuses

12:43 Aseesimees Siim Kallas

Läheme järgmise küsimuse juurde. See tuleb Heljo Pikhofilt ja läheb haridus- ja teadusminister Mailis Repsile. Teemaks on olukord valitsuses.

12:44 Heljo Pikhof
Aitäh! Ei saa minagi üle ega ümber Maaeluministeeriumis toimuvast. Olete Maaeluministeeriumit puudutavas arutelus võtnud selge hoiaku ja tauninud kantsler Lemetti tegevust. Praegu, kuulates seda juttu ja teie vastuseid, jääb mulje, et terve valitsus on asunud nagu ringkaitsesse ausate ametnike vastu. Aga minu küsimus teile, austatud minister, on järgmine: mis on teie arvamus, kas kantsler peab olema lojaalne oma riigile ja ametivandele või kahtlasi tegusid tegema mõjutavale ministrile? Kas teie ametnikud peavad nüüd ministeeriumis värisema?

12:44 Aseesimees Siim Kallas
Proua minister!

12:44 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh väga huvitava küsimuse eest! Sellise teemapüstituse, sellise kas-küsimuse korral, ma usun, ei kahtle Eesti riigis nüüd küll mitte keegi. Loomulikult on meil kõige aluseks põhiseaduslik kord, Eesti on õigusriik. Kõik me siin saalis oleme selle kohta vande andnud ja siiras teadmises seda ka järgime, oleme lojaalsed nii oma õiguskorrale kui ka põhiseadusele ja teenime Eesti rahva huve. Seda teevad loomulikult ka kõik meie avaliku teenistuse esindajad. Sellise sõnastuse korral ei ole vastuses kellelgi hetkekski kahtlust. Ma usun, et samu põhimõtteid järgivad ka meie avaliku teenistuse inimesed – vabandust, tegelikult töötavad meie ministeeriumites väga paljude protsesside tulemusena paljud inimesed ka lihtsalt töölepingu alusel. Ütleme siis nii, et tegemist on avalikus teenistuses töötavate inimestega kõige laiemas mõttes. Loomulikult on tegemist igal tasandil ka erinevate inimestega. Aga kui püüame üldistada, siis ma veel kord ütlen, et meie ametnikud on väga tublid, nad on oma valdkonna spetsialistid.
Kui tegemist on osakondade ja talituste sees esinevate lahkhelidega, siis on järgmise astme juhi ülesanne tagada seal normaalne töö. Mina ei tea Maaeluministeeriumi tööelu detailselt. Olen rohkem kursis Haridus- ja Teadusministeeriumiga, mis on omapärane ministeerium, sest me elame paralleelselt kahes linnas. Loomulikult tuleb tihti ette selliseid olukordi, kus arenguvestlustega seoses käsitleb talituse juhataja näiteks selliseid delikaatseid küsimusi, nagu keda premeerida, keda esile tõsta, kellele anda lisapuhkepäevi, samas kui mõne teise puhul seda mitte teha. Neid küsimusi ei arutata enam ammusest ajast avalikkuse ees. Neid arutatakse maja sees ja üldjuhul ei jõua need isegi ministrini, tavaliselt jäävad need asekantsleri tasandile, nn ministeeriumi juhtkonna tasandile. Ministrile tutvustatakse aeg-ajalt vaid selliseid väga keerulisi küsimusi, näiteks kui üks või teine osapool läheb kohtusse. Ka neid juhtumeid on olnud. Või siis tõesti on minu ministeeriumi lahatud avalikkuse ees – on seda ju arutatud ja lahatud. Aga selline teemapüstitus, et kas peaks vaikima, kui midagi on õiguskorra või riigi alustega seoses valesti – no ei ole küsimustki! Loomulikult, kui on õiguskaitseorganid ja õigusriik, tuleb lähtuda ikkagi nende reeglitest.

12:47 Aseesimees Siim Kallas
Heljo Pikhofil on täiendav küsimus.

12:47 Heljo Pikhof
Aitäh! Austatud minister! Kui me nüüd vaatame koalitsioonilepingut, siis koalitsioonilepingus on plaan korraldada koos kohalike omavalitsuste valimistega ka referendum teemal "Milline on perekond?". Te olete haridusminister. Kuidas te haridusministrina suhtute taolisse kummalisse ettevõtmisse, millega külvatakse ühiskonnas eelkõige sallimatust ja kurjust?

12:48 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Koalitsiooni moodustamisel me lähtusime sõnastusest, mis on tänases perekonnaseaduses ja mis ütleb, et abielu on mehe ja naise vahel. Samal ajal on meil ka kehtiv kooseluseadus, mis reguleerib koos elamist. Minule teadaolevalt ei ole vähemalt viimastes Riigikogu koosseisudes, kus ma olen olnud 2003. aastast peale, püütud abielu vormi kui sellist teistmoodi sõnastada. On arutatud partnerluse, kooselu ja

juriidilisi pärimisseaduse teemasid. On jõutud ka laste ja elatise teemadeni ning partnerluse teemadeni, aga abielu ei ole küll püütud kuidagi teisiti sõnastada. See, mida koalitsiooni moodustamisel rõhutati, oli järgmine: kas see, mida perekonnaseaduses on väga selgelt öeldud – abielu on mehe ja naise vahel –, peaks olema ka põhiseaduses välja toodud, viitega perekonnaseadusele?
Nüüd, kas teha referendum või muulaadne arvamuse küsimine – seal on väga suur õiguslik vahe. Referendum on põhiseaduslikult üks süsteem, selleks on vaja saavutada väga kõrge lävend, ja teine on muu avaliku elu küsimus. Niipalju kui mina olen mõistnud, soovitakse sel teemal rahva käest nõu küsida muu avaliku elu küsimuse vormis. Kuidas see täpselt sõnastatakse ja kuidas see muu avaliku elu küsimuse alla langeb, need diskussioonid Riigikogus kindlasti veel tulevad.

12:50 Aseesimees Siim Kallas
Aivar Sõerd, küsimus saalist!

12:50 Aivar Sõerd
Aitäh! Austatud minister! Ma tuleksin tagasi teie valdkonna juurde, sedasi konkreetsemalt, ja selleks on ikkagi õpetajate palgad. Minu meelest on see informatsioon, mille sotsiaaldemokraadid on välja toonud, et õpetajate miinimumpalga tõstmiseks – mis oli prioriteet – võeti vahendeid ka haridustoetuste arvelt, väga oluline informatsioon. Seda informatsiooni me rahanduskomisjonis ei kuulnud, seda informatsiooni me ka – mina vähemalt – ei loe välja riigieelarve seletuskirjast. Ja tõesti, minus on süvenemas veendumus, nii nagu õiguskantsler on öelnud, et see eelarve, selle seletuskiri ja see tegevuspõhine, programmipõhine ülesehitus ongi tehtud niimoodi, et olulist informatsiooni Riigikogu ja avalikkuse eest varjata. Ma küsin: miks seda informatsiooni, et puuduolevad vahendid võeti haridustoetuste arvelt, varjati? Kui see on eelarve seletuskirjas kirjas, siis öelge, et me ei osanud seletuskirja lugeda ja et see on *expressis verbis* seal kirjas. Aga kui ei ole, siis palun öelge, miks seda informatsiooni varjati.

12:51 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Kõigepealt veel kord: alammäära tõusu jaoks otsiti vahendeid nii väljastpoolt haridusvaldkonda, mis märkimisväärselt ka õnnestus, kui ka haridusvaldkonna seest. Haridustoetus on vaid üks osa kattest. Nii nagu oleme teiega siin eelnevalt ka diskuteerinud, eks neid katteallikaid oli veel. Oli ka ümbertõstmist, oli vabanevate ressursside ümbertõstmist, ka oma valdkonna sees, nagu me teame. Mõned üsna olulised asjad jäid ootele, aga – nagu ma juba ütlesin – ootele jäid ka näiteks teatud esindustegevused, teatud suuremad üritused. Jah, me vaatasime oma valdkonna sees üsna tõsiselt ringi. Me võime ju küsida, kas sellised poolemiljonilised konverentsid on head või halvad, aga kui meil oli vaja teha revisjon, siis seda me ka tegime. Ja kõik need vahendid suunati kõrgharidusse ja õpetajate palkadesse. Ei, me ei ole seda kordagi varjanud. Kui jälgida ka aegrida, siis me oleme olnud ausad nii kohalike omavalitsuste, ametiühingute ja oma sotsiaalsete parterite suhtes kui ka hiljem siin, kui tulime välja oma – kuidas siis öelda – pressiteadete või pressiesindustega. Küsisin enne infotundi üle, ja tõesti, ka minu pressiosakond ehk avalike suhete osakond kinnitas, et meie esimesed pressiteated ütlesid väga selgelt, et see on arvestuslikult 17%.
Nüüd meie vestlusest rahanduskomisjonis, hea härra Sõerd. Kindlasti mäletate – seda sai mitmel-mitmel korral rõhutatud –, et kogu seda programmi on tõesti keeruline mõista. Ka mina endise Riigikogu liikmena kinnitan, et see üleminek on olnud väga keeruline ja mitmeti mõistetav, ja täna ministrina pean ma finantsekspertide käest pidevalt asju üle küsima, et leida mõnd olulist summat. Näiteks laste arvud kinnitati ju alles 10. novembril, siis me vaatasime need läbi ja 17%-st sai 17,1%. Iga vaba euro, mis ei läinud laste arvu tõusuks, tõstsime ümber haridustoetuseks. Aga kuidas need numbrid seal nüüd täpselt on, kas need on peidus või lahti seletatud – ma saan aru, et siin on meil veel üsna palju tööd teha, et see oleks üheselt mõistetav. Meie ei ole kordagi ei oma sotsiaalsete partnerite, veel vähem Riigikogu eest püüdnud midagi varjata.

12:54 Aseesimees Siim Kallas
Lõpetame viienda küsimuse käsitlemise.

6. 12:54 Süvariik

12:54 Aseesimees Siim Kallas
Läheme kuuenda küsimuse juurde, selle esitaja on Erkki Keldo siseminister Mart Helmele peaministri ülesannetes. Palun!

12:54 Erkki Keldo
Aitäh! Härra Helme! Mõni nädal tagasi – pärast seda, kui eri meediaväljaanded tõid esile kahtlustused minister Järviku kohta ja tema selge ebakompetentsuse, mis näitasid, et see isik ei sobi ministriks – esitas opositsioon nõudmise just teile, et EKRE juhid peavad oma ministri tagasi kutsuma või minister Järvik peaks ise tagasi astuma. Peaminister ei julenud kuidagi esimesel hetkel otsust vastu võtta ja lõi selleks komisjoni, et aega võita. Nüüd aga rääkis teie kolleeg Mailis Reps eile õhtul ETV telesaates "Esimene stuudio", et EKRE juhid vajasid lihtsalt lisaaega, et proovida selgitada oma inimestele, miks peab EKRE minister Järviku näol maha võtma juba oma kolmanda ministri. Minu küsimus teile: kas minister Repsi sõnad vastavad tõele ja te kavatsete minister Järviku ametist tagasi kutsuda, nii nagu opositsioon teilt nõudis?

12:55 Siseminister Mart Helme
Aitäh! Kindlasti me mingitele opositsiooni ultimaatumitele järele ei anna. Mingisugust ajavõitmist ei ole, küll on aga valitsuse liikmetel vaja selgusele jõuda, kui palju sellest meedias üles keerutatud tolmust on kaetud reaalsete faktidega ja kui palju sellest on spekulatsioonid, laest võetud süüdistused, isikutevahelised vastuolud või – kui soovite – iseloomude mittesobimised.
Kõiges selles selguse saamiseks palusime me Riigikantslei juhil, riigikantsleril moodustada komisjoni inimestest, kes ei kuulu ühtegi koalisatsiooni- ega muusse erakonda ja kes koguksid kõik need kirjavahetused, arupärimised ja kõik muu dokumentaalselt, mis puudutab neid süüdistusi, mis maaeluministrit on meedias ja ka opositsiooni poolt tabanud, korralikult kokku, paneksid kausta, lahterdaksid teemade järgi ära, selgitaksid välja, missugusele süüdistusele vastab missugune vastus, missugune dokument. Ma tean, et homme lõuna paiku peaks riigisekretär selle töö valitsusele, õigemini peaministrile üle andma. Ja kui peaminister on selle dokumentide kogu vastu võtnud, siis me saame sellesse sisse vaadata ja näpuga järge ajada, mis on tõde, mis on konstrueeritud süüdistus, missugune võib-olla ka tõelevastavus, kus on vääritimõistmised, kus on faktoloogiliselt põhjendatud asjaolud. Ja see ongi asja sisu.
Nii et ma ei näe siin mitte midagi ebaloomulikku. See hüsteeria, mis on kestnud juba kuu aega või rohkemgi maaeluministri ümber, on lihtsalt kohatu. See on lihtsalt kohatu. Et seda kohatut hüsteeritsemist vaigistada, olemegi me palunud asjaolud konreetselt ja erapooletult välja selgitada. Selline on hetkeseis.

12:58 Aseesimees Siim Kallas
Erkki Keldo, täiendav küsimus, palun!

12:58 Erkki Keldo
Aitäh! Hea minister! Te vastasite hästi pikalt, aga jätsite tegelikult vastamata mu küsimusele, mis oli see: kas te olete valmis, kas te kavatsete minister Järviku ametist tagasi kutsuda? Eriti veel, kui te ise ka mainiste, et on tehtud komisjon. Minu küsimus oli muide ka süvariigist. Te olete nimetanud ju süvariigiks mitmeid Eesti ametnikke. See komisjon on samamoodi moodustatud ametnikest. Kui see komisjon jõuab oma dokumentides, numeratsioonis, nagu te mainisite, suhteliselt ühele ja selgele järeldusele, et seal on tehtud vigu ja seal on probleeme, siis kas te olete valmis juba oma kolmandast ministrist loobuma sellepärast, et ta on olnud ebakompetentne või – veel hullem – teinud halbu otsuseid, mis on kahjustanud riiki? Palun vastake sellele küsimusele! Kas te olete valmis?

12:59 Siseminister Mart Helme
No aitäh, et te jällegi selliseid suvalisi süüdistusi loobite, et on kahjustanud riiki. Mismoodi on ta kahjustanud riiki? Missugust kahju ta on riigile tekitanud? Eelmisel korral vist oli isegi nii, et kui Mart Järvik oli siin vastamas umbusaladuse avaldusel, siis keegi küsis koguni: "Kas te tunnistate riigivargust?"

Vabandust! Kas te olete hulluks läinud siin saalis või? Mis teil viga on? Riigivargust! Missugust riigivargust? Armastate korrutada, et poliitikul peab olema vastutus oma sõnade eest. Palun – siin saalis ka – vastutage oma sõnade eest! See on mu palve.
Mis puutub süvariiki, siis ma soovitan teil tutvuda definitsiooniga, mis on Ameerika Ühendriikides käibel. Süvariik on kõrgema ametnikkonna ja eriteenistuste varjatud seaduste piire kompav mõjutustegevus poliitika ja avaliku arvamuse kujundamiseks. See on Ameerikas leviv definitsioonilaadne sõnastus sellele asjale. Te võite sellega nõus olla, te võite mitte nõus olla. Me võime spekuleerida selle üle, kas ka Eestis midagi niisugust toimub või ei toimu. Praegusel juhul ma pean tunnistama teile, et ma usaldan täielikult Taimar Peterkopi koostatud komisjoni, minu arvates on seal usaldusväärsed inimesed. Ja kui te küsite, kas me kutsume Mart Järviku tagasi, siis ma vastan teile kahe sõnaga: ei kutsu.

13:00 Aseesimees Siim Kallas
Marko Mihkelson, palun! Jah, kas protseduuriline küsimus?

13:00 Jaak Juske
Aitäh! Austatud istungi juhataja! Äkki võiks härra ministrile meelde tuletada, et Riigikogu on tema tööandja, mitte vastupidi!

13:01 Siseminister Mart Helme
Vabandust, et ma sekkun! Minu tööandja on minu valija, mitte Jaak Juske.

13:01 Aseesimees Siim Kallas
Kallid sõbrad! See väitlus väljub meie suhteliselt jäigast infotunnireeglite raamistikust, nii et seda saab kindlasti jätkata mõnes muus vormis. Aga nüüd Marko Mihkelsoni täiendav küsimus saalist.

13:01 Marko Mihkelson
Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud minister! Teate, sellega, mis siin praegu toimub, juba mitmeid nädalaid või isegi kuid, võiks tõmmata teatud mõttes paralleeli sellega, mis toimub praegu Ameerika Ühendriikides. Käib üks pikk ja vaevaline valitsuse tagandamisprotseduur. No ei möödu ühtegi nädalat, kus ei oleks mõnda skandaali. Ja kahjuks selles skandaalide rägastikus töötatakse väga räigelt Eesti huvide vastu, ka valitsuse ministrite tasandil. Ka täna on loomulikult üks põhiuudis seotud siseministri järjekordsete avaldustega, Eesti rahvuslikke huve kahjustavate avaldustega. Mis puudutab Soome meediale antud intervjuud, siis tuletan meelde, et siin on pidevalt süüdistatud opositsiooni selles, kuidas meie väidetavalt rahvusvahelises meedias Eesti huve kahjustame. Ei ole aga paremat näidet kui see, kuidas seda teeb üks minister. Või teisalt vaatame, mida ütles Riigikogu esimees Henn Põlluaas eile territoriaalsete nõudmiste kohta Venemaa suunal ja mis on leidnud laia kajastust ka näiteks tänases Venemaa meedias. Mart, sa tunned maailma väga hästi, mul ei ole selles kahtlustki. Sa tead väga hästi ka seda, mis on diplomaaditöö ja missugune on Eesti-suguse väikeriigi valitsuse liikme vastutus selles muutuvas ja väga keerulises maailmas. Ütle palun, kas need avaldused, mida te teete – loomulikult sisepoliitilistest huvidest ja oma valija huvidest lähtudes, nagu sa just praegu rõhutasid –, mitte ei kahjusta siiski Eesti huve ega või saada meile saatuslikuks.

13:03 Siseminister Mart Helme
Aitäh! Tõepoolest, me näeme siin Eestis väga selget paralleeli sellega, mis toimub Ameerika Ühendriikides – liberaalsed jõud kopeerivad täielikult seda sopakampaaniat, mis käib juba mitmendat aastat Donalt Trumpi vastu. Nii et siin te tõepoolest kopeerite seda ja selles mõttes on paralleel ilmne. Ma vastaksin nüüd nendele süüdistustele minu nn avalduste kohta. Ma ei ole mingeid avaldusi teinud – ma olen mõtteid avaldanud, aga need ei ole avaldused. Ma olen natukene uurinud Kaug-Ida maade ajalugu ja kultuuri ja olnud väga huvitatud zen-budismist. Teate, seal on niisugune asi nagu šokiteraapia. Näiteks, üks zen-lugu räägib, kuidas õpilane tuleb oma meistrile külla, meister võtab kaks teetassi ja hakkab õpilase tassi teed kallama. Kallab ja kallab, kuni see voolab üle tassi ääre, üle laua serva jne. Lõpuks ei pea õpilane enam vastu ja ütleb, et õpetaja, meister, mis te teete, tee jookseb juba põrandale. Mida vastab selle peale zen-meister? Ta vastab, et vaata, samamoodi nagu see tass ajab üle ääre, ajad sina üle ääre stampmõtlemist, eelarvamusi ja rumalaid mõtteid, mis ei ole vastavuses

reaalsusega.
Vaadake, sõbrad, see, mida ma ütlesin, et Eestil on vaja plaani B, st eelkõige iseseisva kaitsevõime, sisekaitse järsku ja kiiret tugevdamist, on šokiteraapia. Seda šokiteraapiat ei vaja mitte ainult siin saalis istuv tihtipeale, ma julgen öelda isegi, ajusurnud seltskond ... (Hüüatused saalist.) Jaa, võtke heaks või pange pahaks. ... vaid seda vajab ka meie liitlaskond teistes riikides. Seda on vaja selleks, et te õpiksite teistmoodi maailma asju nägema, mitte ei arvaks, et maailm on samasugune nagu siis, kui Nõukogude Liit kokku varises. Maailm ei ole enam samasugune. Ei ole ka samasugune, nagu ta oli siis, kui me NATO-ga liitusime. Maailm muutub. Aga mul on tunne, et liiga paljudele siin saalis ei jõua see kohale.

13:05 Aseesimees Siim Kallas
Kas härra Juske tahab protseduuriliselt küsida?

13:05 Jaak Juske
Ma pöördun veel kord istungi juhataja poole, et ta teeks ministrile märkuse, et minister säilitaks väärikuse auväärt parlamendi suhtes.

13:06 Aseesimees Siim Kallas
Nagu ma juba ütlesin, kindlasti peavad kõik ministrid säilitama väärikuse selle parlamendi vastu nii nagu ka kõik küsijad ja kõik vastajad kõigis asendites. Nii et võib-olla tõesti peaks ütlema ka ministrile, et sõnavara on hirmus relv ja seda peab kasutama hästi mõistlikult.

---

7. 13:06 Haldusreformi järgne teenuste kättesaadavus

13:06 Aseesimees Siim Kallas
Läheme edasi järgmise küsimuse juurde. Helmen Küti küsimus riigihalduse minister Jaak Aabile.

13:06 Helmen Kütt
Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud minister! 2017. aasta haldusterritoriaalse reformi järgselt hakkavad ühinenud omavalitsuste eri valdkondades – ja seda ka sotsiaalvaldkonnas – teenused ja toetused paika loksuma. Ehk toetused ühtlustuvad, teenused muutuvad paremaks ja kättesaadavamaks, inimestel on võimalus pöörduda ka paremate spetsialistide poole, sest ühinenud omavalitsustes on ühinenud siiski parimad oma valdkonna asjatundjad. Samas, me siin enne konstateerisime kurba seisu, et valdkonna rahastuses on väga suured erinevused. Tihti sõltub teenuste kättesaadavus inimese elukohast. Ehk 100 meetrit ühel pool piiri võib see olla hoopis teine kui 100 meetrit teisel pool. Võib-olla see polegi alati väga halb, sest omavalitused ongi erinevad, aga inimeste vajadused on – sõltumata sellest, kas elatakse Tallinnas, Viljandis või väikses vallas – siiski väga sarnased. Nad vajavad oma muredele abi. Mäletan, et haldusterritoriaalse reformi eelselt, aga ka järgselt räägiti sellest, et olukorda uuritakse, analüüsitakse ja esitatakse siis ülevaade. Kas see uuring või analüüs just nimelt sotsiaalvaldkonda puudutavates küsimustes on tulemas või juba olemas? Millal sellega saaks tutvuda?

13:08 Riigihalduse minister Jaak Aab
Tänan, hea küsija! Nagu ma enne viitasin, Helmen, olid just sina see, kes üritas ministrina kuidagi seada neid standardeid niimoodi, et need oleksidki kuidagi kõrgemad miinimumtasemest ja ühtlased üle Eesti. Kahjuks need seadustesse ei jõudnud. Mis puudutab olemasolevat seisu, siis, nagu sa märkisid, jah, just viimastel aastatel on – paljuski tänu sellele, et ressurssi on rohkem – võimekamad omavalitsused ja spetsialistid, seega asjad paranevad. Aga ma möönan, et tase on üsna ebaühtlane.
Me oleme nüüd teinud mitte ainult kitsalt sotsiaalvaldkonna, vaid kõigi valdkondade teenustasemete seire. Selline projekt on käimas. Me tahaksime välja töötada sellise tööriista, millega on võimalik omavalitsuse eri valdkonna teenuseid hinnata ja ka võrrelda omavalitsuste kaupa. Praeguste plaanide järgi saab see valmis juba järgmise aasta esimeses kvartalis. Siis on kirjas näitajaid, mis on erinevate teenuste, näiteks ka sotsiaalkaitseteenuste, sotsiaalvaldkonna teenuste juures – ma ei tea täpsed detaile, dokument on alles koostamisel, aga seal on paarkümmend näitajat –, mis ühelt poolt on

statistiliselt selgitatavad ja teiselt poolt tehakse ka küsitluste-intervjuudega. Sealt tuleb välja teenustase. Ma arvan, et see instrument annab ka omavalitsusele endale võimaluse hinnata, millisel tasemel ühe või teise valdkonna teenused on võrreldes teiste omavalitsustega, sh sotsiaalvaldkonna teenused. Nii et teatud teemadel töö käib.
Meil oli siin juttu pikaajalise hoolduse teemast, aga ka hoolduskoormus on jätkuvalt aktuaalne. Sinna alla käib ka pikaajaline hooldus, mis jaguneb selleks, milliseid teenuseid me pakume kohapeal ja kodus, milliseid hoolekandeasutuses ning kuidas see mõjub hooldusvajadusega inimese pereliikmetele, tööhõivele jne. Siin on parandamise võimalusi palju. Sotsiaalministeerium teeb selle teemaga tublit tööd ja kindlasti omavalitsustega lahendusvariantidest räägitakse. Nii nagu ma siin enne Signe Riisalole vastates ütlesin, on üks niisugune tõsisem ettepanek: tuleks piloteerides omavalitsuste kaupa või üleüldiselt rakendada koos riigiga mingisuguseid mudeleid, kus oleksid teenused sotsiaalvaldkonna küsimustes arendatud ja rahastatud.

13:10 Aseesimees Siim Kallas
Helmen Kütt, täiendav küsimus!

13:10 Helmen Kütt
Aitäh! Aitäh vastuse eest, hea minister! Midagi on sul ilmselt natuke segamini läinud, kui sa eelmise küsimuse juures vihjasid minule. Ilmselt ajad sa mind natuke segamini Margus Tsahknaga. Aga sotsiaalhoolekande seadusesse said siiski kirja 13 kohustuslikku teenust ja seadust, mida omavalitsus peab täitma. Minu suur õnn, rõõm ja võimalus oli koos Reformierakonnaga valitsuses olles tõsta 11 aastat muutumata püsinud lastetoetust. Edaspidi on see õnneks veel tõusnud, ehkki järgmise aasta eelarves seda näha ei ole.
Aga küsimus on selles, kas sina, kes oled olnud ka sotsiaalminister, näed, et oleks mõni teenus või rahaeraldus omavalitsusele – sõltumata piirkonnast, kus inimene elab –, mis ühtlustaks kas tasu või teenusekvaliteeti. Ma pean siin silmas eelkõige hea koalitsioonipartneri EKRE lubadust omastehooldajate toetusi ühtlustada. Kas sina kui endine sotsiaalminister, leiad, et mõni asi võiks olla elukohast sõltumata sarnane üle Eesti? Sest me teame, et omastehooldajate tasud võivad olla 15 eurost kuni 80 euroni, mis on pigem harv, enamasti ikka pigem 15 või 25 eurot, ja nad töötavad 7/24. Kui nemad ühel hetkel ütleksid, et kõik, enam me seda tööd ei tee – sest tõepoolest, see, kes armastab, see hooldab kõige paremini – siis Eesti riigi hoolekanne vajuks suurde-suurde auku. Sellest räägib muide ka ESTA, Eesti sotsiaaltöö töötajaid ühendav organisatsioon oma täna ja eile toimunud aastakonverentsil. Kas sa oskad nimetada, mida sa teeksid sellist, mis ühtlustaks Eestis teenuse või toetuse saamise võimalusi?

13:12 Riigihalduse minister Jaak Aab
Aitäh küsimuse eest! Ma mainisin neid teenusstandardeid, mis selle ambitsioonika plaani järgi tookord siiski ei realiseerunud. Jah, teatud muutusi tuli. Näiteks on see miinimumkohustus omavalitsusel nüüd selgem, mis puudutab seadusi, ja selle eest tunnustan, et tol korral need asjad sinna seadustesse said. Aga sellist universaalset mudelit, nagu vahepeal taheti luua, et paneme standardid kuskile seadusse kirja, seda ei tulnud. Alati on see küsimus, kui palju me tahame ette kirjutada tsentraalselt ja kui palju me anname ühes või teises valdkonnas omavalitsuse otsustada. Ma arvan, et see on suhteliselt nüansirikas ja keeruline küsimus, kui me räägime omastehooldusest, hoolduskoormusest jne. Ministeerium on seda küsimust ka omavalitsustega läbirääkimistel päris põhjalikult käsitlenud. Ja ma arvan, et lähiajal need ettepanekud tulevad. Kas see liigub selles suunas, et me peame omavalitsustele mingisuguseid toetusi miinimumtasemel ette kirjutama, ma ei oska öelda. Aga kindlasti on tähtis näiteks see suhe, millise kvaliteediga on teenused ja millised on toetused. Kui me võtame puuetega inimesed, siis see on väga individuaalne. Lihtsalt mingi universaalse toetuse tõstmisega me puuetega inimeste probleeme ei lahenda. Seal peavad kõrval olema vastavad teenused. Seda me praegu ka tõsiselt analüüsime Sotsiaalministeeriumiga, kuidas tagada, et kohapealsed teenused oleksid paremini tagatud, kaasates muidugi omavalitsusi. See on üks järgmistest teemadest.
Aga hooldajatoetuste või, ütleme, hoolduse teema on jätkuvalt aktuaalne. Me otsime lahendusi. Kas siin on võimalik seda parandada nii, nagu üks mudel näitab, et riik tuleb mingis osas teenuse või hoolduse

juures ka ressursiga appi ja kindlustatakse mingi kindel tase omavalitsuses või on kombineeritud toetus ja teenus – see kõik vajab analüüsimist. Kindlasti tuleb seda parandada, ma ei ole öelnudki, et see on üle Eesti piisav, absoluutselt mitte. Paremas suunas tuleb liikuda.

13:15 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Aivar Sõerd, palun täiendav küsimus saalist!

13:15 Aivar Sõerd
Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Ma jätkaksin seda sotsiaalhoolekande valdkonna teemat, kuna te ütlesite, et riik tuleb ressurssidega appi. Mul tuleb meelde – mul on õnneks siin laua peal ka 2019. aasta, selle aasta riigieelarve seaduse muutmine –, et sellega tõstetakse kulusid ministeeriumi sees ringi. Siin oli saalis see teema, rahanduskomisjoni esimees oli hädas, ei suutnud vastata, lubas selgitada, aga tänaseni pole selgitust. Küsimus on väga lihtne. Selle aasta eelarvemuudatusega tõstetakse 3 miljonit eurot sotsiaalhoolekande raha – see on erihoolekande päeva- ja nädalahoiuteenustelt, sotsiaalse rehabilitatsiooni teenustelt – SKAIS2 arendusse. See on see kuulus Sotsiaalkindlustusameti infoprogramm, kuhu on lõpmatuseni raha maetud. Aga küsimus on selles, kuidas saab olla nii, et sotsiaalhoolekande valdkonnas – siin on kohe kirjas niimoodi: erihoolekande päeva- ja nädalahoiuteenused – jääb raha üle ja seda pannakse siis sinna musta auku, SKAIS2 arendamisse. Rahanduskomisjoni esimees ei vastanud sellele küsimusele, kuidas on võimalik, et raha on üle seal, kus tegelikult on ju raha puudu. Kuidas on võimalik, et seal see 3 miljonit raha üle jäi, selleks et sinna SKAIS2 musta auku juurde panna?

13:16 Riigihalduse minister Jaak Aab
Tänan küsimuse eest! Ma ei oska detailselt põhjendada seda rida, kust ümber tõsteti SKAIS-i, sest need oli Sotsiaalministeeriumi enda ettepanekud vastavateks muudatusteks seal eelarves. Tõenäoliselt on need Sotsiaalministeeriumis läbi kaalutud. Kui on küsimus selles, kas seda tehti niisugusest heast elust ja ressursside üleküllusest, siis ma arvan, et kindlasti mitte. Nii nagu Mailis kirjeldas, väga põhjalikult tuli ministeeriumidel oma eelarved üle vaadata. Ja mina jään vastuse võlgu, kas planeeritud vahendites konkreetsele reale oli sellel aastal näiteks mingit ülejääki ja sellepärast tõsteti või mitte. Seda peab küsima juba konkreetselt Sotsiaalministeeriumist, miks see tõste tehti.
Aga ma kirjeldan üldist protsessi. Kõik ministeeriumid nägid päris tõsiselt vaeva, et enda sees prioritiseerida neid tegevusi, millega oli vaja edasi liikuda, ja leida ka oma eelarveressursi seesümbertõstmiste teel neid vahendeid prioriteetsetesse kohtadesse. SKAIS-iga on see asi, et kui me ei saa arendatud seda SKAIS-i, millega on olnud, jah, probleeme – võib ju neid ette lugeda –, siis kõik sotisaalvaldkonna arendused jäävadki toppama. Mina ei arva, et see on musta auku raha kallamine. See ongi järgnevate arenduste ja seadusemuudatuste tagamine infotehnoloogiliselt, digilahendustega. Kui me seda ei tee, siis meil ükski hea muudatus, mis me siin seadustes teeme, tegelikult ellu ei lähe. Ma võin meelde tuletada ühe ministri, kes lendas kohapealt selle pärast, et ta ei suutnud seda kindlustada – see oli Reformierakonna ridadest.

13:18 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Enne kui ma annan Liina Kersnale sõna, ütlen, et mul jäi kuidagi pooleli vastus Jaak Juskele. Ma lihtsalt esiteks tahaks öelda seda, et kui Riigikogu alustas mitukümmend aastat tagasi ja loodi kodukorra seadus, siis oli väga põhimõtteline küsimus, et Riigikogu juhatus ei ole mingi organ, mis väga sekkuks Riigikogu liikmete arutelusse, loeks moraali ja võtaks arutelust osa. Sellest on mul sügavalt kahju ja mitu korda olen tahtnud siin nii mitmeski küsimuses sõna võtta. Nii et see on üks asi. Aga teiseks ma tahaksin muidugi öelda seda, et François Mitterrand, Prantsuse president on öelnud Prantsuse kommunistide liidri Georges Marchais' kohta, et sõim on tema komme öelda tere. Ma kutsuksin küll kõiki üles, et sõim ei oleks mingi argument. Nii ütles muide ka Švejk, et sõim ei ole loomulikult argument. Kõiki argumente saab kindlasti esitada ilma sõimamata. Seda ma saaksin lisada. Ma palun väga vabandust ja loodan, et kolleegid ei pahanda sellise passaaži peale.

---

8. 13:18 Koalitsioonilepingu täitmine

13:19 Aseesimees Siim Kallas
Nüüd on Liina Kersna küsimus haridus- ja teadusminister Mailis Repsile. Palun!

13:19 Liina Kersna
Suur tänu, hea juhataja! Austatud haridus- ja teadusminister! Esmaspäeval kaitsesite te kultuurikomisjonis plaani muuta ühiskonnaõpetuse eksam kõigile 9. klassi lõpetajatele kohustuslikuks, et need õpilased, kel ei ole kodakondsust, saaksid selle eksami läbides kodakondsust taotleda. Üks selle plaani argumentidest, mis te esile tõite, oli see, et nii on koalitsioonilepingus kokku lepitud. Lisaks olevat koalitsioonis kokku lepitud, et vastav muudatus peaks jõustuma 1. jaanuarist 2020. Nüüd ma vaatan koalitsioonilepingut ja siin on see tõesti kirjas, sõnastuses "Korraldame kõigile soovijatele põhikooli lõpus riikliku tasemeeksami ühiskonnaõpetuses, mis on võrdsustatud kodakondsuseksamiga". Kõigile soovijatele? Minu küsimus ongi, mis hetkel muutus see plaan selliseks, et ühiskonnaõpetuse test või eksam oleks kõigile kohustuslik, kui koalitsioonilepingus on kirjas, et see võimalus võiks olla kõigile soovijatele, st valikeksamina.

13:21 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh väga hea küsimuse eest! Kindlasti on meil neid formaate, kus me saame kogu välishindamisest rääkida rahulikumalt ja pikemalt, mitte kolme minutiga piiratud aja jooksul, kas või sealsamas kultuurikomisjonis. Eks me ole ka neid diskussioone pidanud. Täna on aga juba kolmapäev ja vahepeal on asjad üsna kiiresti edasi arenenud. Vahepeal on tulnud otsus, et me kõnealuse teemaga sellel ja järgmisel nädalal edasi ei lähe. Millised on täpselt lahenduskäigud, seda veel näeme. Haridus- ja Teadusministeerium laiemalt on muidugi välishindamise ümberkorralduste puhul näinud üsna suure takistusena kahte asja: valdkonnatestid ja laiemad koolielu või rahulolu puudutavad küsimused. Need teemad on kahjuks endiselt õhus. Kindlasti ei ole lahendus ka see, kui me teeme valdkondlikud testid, aga seadused ei tule järele. Selles mõttes ma usun, et Riigikogus ei ole otsustamine päevade küsimus. Me siiski siiralt loodan, et me suudame kultuurikomisjonis selle akadeemilise aasta jooksul, st praegusest kuni kevadeni, leida lahenduse.
Selle eksami ja riikliku testi teema on natuke rohkem komplitseeritud, kui minna detailidesse. Aga ühiskonnaõpetuse testi tegemise eesmärk ei ole olnud Haridus- ja Teadusministeeriumi võtmes kordagi see, et me räägime ainult kodakondsuse andmisest. Koalitsioonilepe lihtsalt täpsustas seda. Kui me koalitsioonilepet tegime, olime sellises natuke ebavõrdses olukorras, et ma tulin mitmeaastase ministrikogemusega, teades, missugused diskussioonid majas on. Nende muutuste valguses, kus meil pidid asenduma valdkonnatestid teatud regulaarsusega, oli vaja üle rõhutada, et nende muutuste tuules ei kao ära õigus võrdsustada kodakondsuseksam ühiskonnaõpetuse testiga – eriti kui see peaks juhuslikult tulema mingil hetkel kunagi diskussioonides läbi käinud sotsiaalsete osaoskuste testi osana – , st siis peaks see oskuste osa olema eraldi hinnatav ja võrdsustatud.
Aga nagu hea küsija väga hästi teab, need diskussioonid on siin vahepeal läinud üsna keevaliseks. Paralleelselt toimub ju põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse täielik ümberkirjutamine, nii et see muutub põhikooliseaduseks ja keskhariduse seaduseks koos keskhariduse muude teemadega ehk kutse- ja ametialase haridusega. Nii et ma usun, et me peame lähiajal kultuurikomisjonis arutama, kui palju me muudame olemasolevat PGS-i ja kui palju me pöörame tähelepanu ja energiat uute seaduste loomele.

13:24 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Liina Kersnalt täiendav küsimus.

13:24 Liina Kersna
Suur tänu! Ma küsisin selle kohta: te väitsite enne, et koalitsioonis on kokku lepitud selle muudatuse jõustumine 1. jaanuarist 2020, aga täna te ütlete, et see kokkulepe on muutunud. Miks ta siis muutus? Teiseks, kui koalitsioonilepingus oli kirjas, et me peaksime andma võimaluse nendele õpilastele, kes seda soovivad, siis eelnõus on öeldud, et ühiskonnaõpetuse test on kõigile kohustuslik. Kui me nüüd muudame selle ära teie ettepanekul või lahutame lõpueksamid kodakondsuse temaatikast, siis see tähendab seda, et üheksandikel, kes lõpetavad tuleval aastal, on kolm kohustuslikku eksamit: eesti keel,

matemaatika ja ühiskonnaõpetuse test. Palun põhjendage, miks siis koalitsioon oma seisukohta muutis! Miks peaksid kõik lapsed – selleks, et väga väike osa saaks taotleda kodakondsust – läbima ühiskonnaõpetuse testi?

13:25 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Kõigepealt, juba ka esmaspäeval sai üle rõhutatud, et ühtegi muudatust, mida me teeme, ei tee me akadeemilise aasta sees, nii et selle aasta üheksandikele ei oleks nii või teisiti üheski protsessis mitte midagi muutunud. Kui me räägime muutustest, siis ütlen, et me kaalusime variante, kas see on 1. september 2020, 1. september 2021 või 2022. Aga veel kord: selle protsessi sees viimasel kolmel-neljal aastal on olnud väga vastuolulisi signaale nii ühiskonnast kui ka poliitikutelt. Ja viimased nädalad ei ole sugugi erinevad. On teatud signaale, millele meie head juristid reageerivad ühtede eelnõudega ja siis tulevad teised ettepanekud, mida me ümber sõnastame. Ainuüksi esmaspäevase päeva jooksul oli neid mitu.
Kui me räägime ametnikest nii palju, siis mina võin siinkohal avalikus ruumis tänada, et Haridus- ja Teadusministeeriumi nii välishindamise, üldhariduse kui ka õigusosakonna inimesed on teinud väga palju tööd. Neid versioone on tänaseks, ma arvan, seitse-kaheksa korda erinevatele signaalidele ja sisenditele reageerides ümber tehtud. Aga kuna, pean ütlema, ka minul kui valdkonna eest vastutajal tekkis lõpuks küsimusi, kas sellise – vabandust, et nii ütlen! – suhteliselt olulise, aga siiski detaili sisendamine protsessi, kuhu ta tegelikult enam ei sobitu, on vajalik olukorras, kus me peaksime võib-olla seaduse lahti võtma kompleksselt. Välishindamine on osa hindamisest, see on osa paketist sisehindamine, välishindamine ja tagasisisestamine. Me räägime siin üldse muudest aspektidest. Me saime ju rahvusvahelise hinnangu juba 3. detsembril, kus PISA üks väga hea osa on see, et koos sellega tuleb ka väga palju muid hinnanguid. Miks need muud hinnangud on olulised? Sellepärast, et nagu me teame, seal hinnatakse ka väga palju muid aspekte. Võib-olla me saame sealt ka signaale, mida me veel peaksime läbi vaatama ja see toetab meie diskussiooni.
Kinnitan teile, et tänaseks sellist konsensust, kuidas me edasi läheme, veel ei ole. Ja mul on hea meel, et meie diskussioon kultuurikomisjonis tuleb jälle selle võrra huvitavam. Aga ma teen siiski ettepanekud võib-olla üsna lähiajal. Tuleksime ka selle küsimuse juurde, kas ja millises ulatuses on kultuurikomisjon valmis arutama suuri seaduste pakette. Nagu me teame, meil on haridusseadustik, meil on koolieelsete lasteasutuste seadustik, meil on põhikooliseadus ja keskhariduse seadus. Kõik need paketid on tegelikult tööversioonides ja valmis minema avalikule arutelule. Siis võiks kohe paralleelselt olla kaasatud ka kultuurikomisjon.

13:28 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Heidy Purga, täiendav küsimus saalist.

13:28 Heidy Purga

Tänan, lugupeetud asespiiker! Hea minister! See seadusmuudatus on vastutustundetult komisjoni saadetud. Miks? Sest see on tekitanud nii palju segadust ja väga palju mitmetimõistmist nii õppurites, lapsevanemates, õpetajates kui ka muudes inimestes, kes on haridustööga seotud. Ja seaduse algtekst on juba reaalajas muutunud nii palju, et sellest selget sotti on päris keeruline saada. Aga minu küsimus tuleb täienduseks Liina Kersna küsimusele ja puudutab siiski seda ühiskonnaõpetuse osa. Mis põhjusel te eristate nüüd ühiskonnaõpetust teistest ainetest? Kui ühiskonnaõpetus muudetakse kohustuslikuks eksamiks, siis kas ainekava õppesisu ja õpitulemused peaksid olema uuesti läbi töötatud ja millise aja jooksul?

13:29 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Ma usun, et ma olen sellele täna juba vastanud. Need diskussioonid lähevad edasi kultuurikomisjonis.

13:29 Aseesimees Siim Kallas

Nõndaks, selle küsimusega oleme ka lõpetanud.

9. 13:29 Maaeluminister

13:29 Aseesimees Siim Kallas
Järgmine küsimus tuleb Jaak Juskelt siseminister Mart Helmele peaministri ülesannetes. Palun!

13:29 Jaak Juske
Austatud istungi juhata! Härra minister! Ma jätkan minister Järviku teemat. Möödunud nädala alguses, kui skandaal maaeluministri ümber paisus niivõrd suureks, et oli oht, et peaminister teeb ettepaneku minister Järvik ametist vabastada, teatasite teie ja Martin Helme, et sel juhul on valitsusliiduga lõpp, te lahkute valitsuskoalitsoonist. Seepeale võeti uurimiskomisjoni moodustamisega pinged maha. Kui nüüd lähipäevil see komisjon oma järeldused teeb ja oletame, et sel põhjal teeb peaminister ikkagi ettepaneku presidendile maaeluminister ametist vabastada, siis kas te jääte ka sel juhul oma sõnade juurde ja lahkute valitsusliidust?

13:30 Siseminister Mart Helme
No te olete halb poliitik, kui te arvate, et need asjad kõik nii lihtsalt käivad. Need asjad ei käi nii lihtsalt. Kõigepealt me ootame ikkagi ära selle komisjoni raporti ja vaatame, mis seal kirjas on. Võib-olla komisjoni raport ütleb mustvalgel ja täiesti selgelt, et Mart Järvik ei ole teinud midagi valesti, kõik on hästi ja kõik on korras. Sellisel juhul seda probleemi ei ole.

13:30 Aseesimees Siim Kallas
Nii, härra Juske, täiendav küsimus.

13:30 Jaak Juske
Härra minister! Kui realiseerub plaan B ja selgub, et selles aruandes on selgelt kirjas, et minister Järvik on seadust rikkunud ja tema haldusalas valitseb täielik segadus, mispeale teeb peaminister ettepaneku minister välja vahetada, siis kas te vahetate ministri välja või lahkute valitsusliidust? Palun selget vastust!

13:31 Siseminister Mart Helme
Ma ei näe mingit põhjus teie spekulatsioonidega kaasa tulla.

13:31 Aseesimees Siim Kallas
Küsimus saalist. Urmas Kruuse.

13:31 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt minister! Ühes eelmises debatis ma korra markeerisin, et mina kindlasti ei ole arst andmaks diagnoosi ajakirjanikele, kes on mõnes küsimuses üsna väljendusrikkad, aga täna ma olen natukene kohmetu selle tõttu, et ma olen ise ilmselt üks nendest ajusurnutest, kes üritab teile kui ministrile küsimust esitada. Mu küsimus on aga seotud sellega, et te olete avalikkuse ees üsna jõuliselt öelnud, et poliitiline sekkumine ükskõik mis ametisse on täiesti lubatud – sõltumata sellest, kas on tegemist sõltumatute institutsioonidega – ja poliitiline avalik survestamine võib mõjutada usaldusväärsust. Te olete tõestanud oma käitumisega seda nii Vaheri juhtumis kui ka nüüd nn listeeriaskandaalis.
Täna oli meil maaelukomisjoni istung, kus me kuulasime ära ka ettevõtjad ja saime teada, et ministri käitumise tõttu on ettevõtjatel kalatoodangu müük vähenenud ning välismaalt on tulnud järjest rohkem signaale ja soove lisagarantiide vms teadmiste kohta. Ehk tegelikult ei ole sellel asutusel lastud rahulikult tööd teha ega jõuda teatud tulemuseni. Kui hea kolleeg küsis, kas te olete valmis oma ministri tagasi kutsuma või nõustuksite peaministri ettepanekuga, kui asjaolud osutuvad selliseks, siis ma ei tahaks laskuda juriidikasse ja küsin seda: austatud minister, kas te olete oma kolleegile öelnud, et selles situatsioonis, kus väga suur osa toiduohutuse usaldusväärsusest on seatud löögi alla, oleks tal mõistlikum sellest ametist lahkuda? Teie leiaksite uue ministri, kes adub seda positsiooni ja vastutust, mis tal on.

13:33 Siseminister Mart Helme

Aitäh! No need on jällegi niisugused katteta inkrimineerimised. Ma ütleksin niimoodi, et ajakirjanduses ülesköetud skandaal listeeria üle, mis on – te peaksite teadma endise maaeluministrina – oluliselt keerulisem asi kui sõna "listeeria", sisaldab väga paljusid erinevaid tüvesid eri toiduainetel, nii puuviljadel, juurviljadel, lihadel kui ka kaladel, kusjuures kõik nad ei ole tervisele ohtlikud, kõik nad ei ole tapvad, kõik nad ei ole tapvad teatud tingimustes. See asi on tunduvalt keerulisem kui kogu see meedias ülesköetud hüsteeria, mille nimi on listeeria. Ja nüüd, mida on teinud minister? Minister on püüdnud toiduohutust käivitada üle kogu välja.
Aga ma julgen öelda niimoodi, et konflikt on tekkinud tal ministeeriumis sees, kus ei ole tahetud, et kogu see toiduohutus käiks üle välja, ning on tahetud keskenduda ainult teatud firmadele ja teatud tooteliikidele. Sellest on tekkinud konflikt. Ja kui te ütlete, et minister ei tohi sekkuda oma ministeeriumi haldusala tegevusse, siis see on absurdne. Et ta ei tohi sekkuda menetlustesse, see on hoopis midagi muud – menetlustesse –, aga ta tohib loomulikult kontrollida, juhendada ja nõuda talle alluvatelt ametitelt aruandeid. Siin on tekkinud tõrkeid ja need on halvanud nii ministri töö kui ka osaliselt nendesamade ametite töö. Kogu see pilt on oluliselt keerulisem kui see, mida propagandistlikult on esitatud ajakirjanduses. Seetõttu kordan veel: ootame ära. Minu andmetel peaks homme avalikustatama riigisekretäri aruanne.

13:35 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Lõpetame selle küsimuse käsitlemise.

---

10. 13:35 Valitsuse seisukohad

13:35 Aseesimees Siim Kallas
Läheme kümnenda küsimuse juurde. Eerik-Niiles Kross, palun küsimus siseminister Mart Helmele peaministri ülesannetes!

13:35 Eerik-Niiles Kross
Hea istungi juhataja! Hea siseminister! Ma raiskan natuke aega. Te rääkisite šokiteraapiast ja selle päritolust *zen*-budismist. Ma ütlen lihtsalt ajaloolise märkuse korras, et šokiteraapia tuleneb tegelikult 30-ndate aastate Itaaliast, kus professor Cerletti hakkas seda kasutama Mussolini ajal inimeste peal. Mõte tekkis tal sellest, et ta vaatas, kuidas sigadele, kes läksid tapale, anti elektrišokke. Pärast selgus, et ka inimesed unustavad ära oma mälestused enne seda šokiteraapiat. Aga see selleks.
Ma pean ikkagi korraks tagasi tulema plaani B juurde. Täna korrigeerisite Postimehes seda Soome ajalehte ja ütlesite, et te ei ole öelnud, et Vabariigi Valitsus töötab plaan B kallal, mis puudutab alternatiivi NATO-le. Vastab tõele, originaalis tõepoolest te seda otsesõnu ei ütle, küll aga ütlete, et me oleme töötamas plaani B kallal. No Eestis on julgeolekumudel ja riigikaitsestrateegia kõik pandud paika strateegilistes dokumentides. Nagu me väga hästi teame, Riigikogu kinnitab julgeolekupoliitika põhialused. Seal on väga üheselt paigas, et Eesti riigikaitse tugineb NATO-le. NATO mudel on meil ühene. Jüri Luik juba ütles, et valitsus ei ole seda arutanud, Riigikogust on kuulda olnud, et ükski komisjon pole ka arutanud. On selge, et ettenähtud struktuurid ei ole töötanud plaaniga B. Kui te töötate plaaniga B, siis ma tahaksin teada, kes on need "meie", kes selle kallal töötavad.

13:37 Siseminister Mart Helme
Jah, no see asi on jällegi natuke keerulisem kui teie lihtsustatud käsitlus. "Me" on esiteks Siseministeerium, mis on viimased seitse kuud aktiivselt tegelenud ja praeguseks peaaegu välja töötanud mitte ainult kontseptsiooni, vaid ka tegevusplaani sisejulgeoleku tugevdamiseks. Selle üks osa on sisekaitsereserv, millest on juttu olnud, aga selle osa on ka piirivalve tugevdamine, piirirajatiste väljaehitamine ja kogu süsteemi integreerimine n-ö laiapindsesse riigikaitsesse. Me tegeleme sellega Siseministeeriumis. Kui te ütlete, et ma ei ole tõstatanud seda teemat valitsuse liikmete seas, siis jah, valitsuse istungil ma ei ole sellest rääkinud, kuid valitsuse liikmete ees olen ma öelnud, et muutuvas julgeolekuolukorras on meil vaja mõelda ka plaani B peale. Tõepoolest, vastab tõele, ametlikult valitsus sellega tegelenud ei ole, kuid ma olen selle küsimuse tõstatanud, rääkides mitmete ministritega väiksemas ringis. Nii et öelda, et ma ei ole sellele vajadusele tähelepanu juhtinud, ei ole ka päris

korrektne. Olen juhtinud.
Nüüd, kui te tahate *zen*-budismi üle väidelda, siis võime väidelda. *Zen*-budism on väga põnev nähtus ja šokiteraapia on seal täiesti terminina kasutusel, aga see on jällegi mõnevõrra keerulisem kui lihtsalt sigadele elektrišoki andmine. See on protsess, mis sisaldab *koan*'e ehk selliseid mõistukõnesid, *mondo* 'sid ehk kahekõnesid ja mitmeid muid selliseid, kuidas ma ütlen, õpilast šokeerivaid või ergastavaid, tavaloogika raamidest väljapoole suunavaid protsesse ja protseduure. Aga ma arvan, et siin saalis me sel teemal väga pikalt ei peaks vestlema, võime sellest rääkida kuskil mujal. Õlut ma ei joo, aga kohvitassi taga võime vestelda küll, sest kohvi ma joon. Need on mu vastused nendele küsimustele.

13:39 Aseesimees Siim Kallas
Ma arvan jah, et *zen*-budismiga me võime siin väga kaugele jõuda, mitte vastupidi, aga ei jõua kuskile. Eerik-Niiles Kross, täiendav küsimus, palun!

13:39 Eerik-Niiles Kross
Jään siiski selle arvamuse juurde, et šokiteraapial klassikalises mõttes on *zen*-budismiga sama vähe pistmist kui EKRE poliitikal Eesti rahvuslike huvidega. Aga hea küll. Te ütlesite selles Soome lehes ka seda, et Eesti ei saa enam loota NATO kui sellise peale, küll aga mõnede NATO liikmesriikide peale. Kas see oli ka valesti mõistetud? Või kui see ei olnud valesti mõistetud, siis võib-olla te ütleksite, milliste riikide peale me siis ei saa loota.

13:40 Siseminister Mart Helme
Aitäh! Ma arvan, et te olete piisavalt kogenud nii diplomaadina kui poliitikuna, seega teate väga hästi, missugune on kaitsevõime tase suuremal osal NATO liikmesriikidest. See tase on väga madal. See tase on väga madal ka mitmetel üsna suurtel riikidel. Riik, mille peale me loota saame – ja mille peale loodavad ka need riigid, kellel on Euroopas väga madal kaitsevõimekus, ka kaitsetahe ja poliitiline tahe oma kaitsevõimet rakendada –, on loomulikult Ameerika Ühendriigid. Kaitsevõime arvestataval määral on Prantsusmaal, kaitsevõime arvestataval määral on Suurbritannial, kaitsevõime on ka mõnedel väiksematel riikidel, aga mitte kõigil. Kui te küsite NATO võimekuse kohta sekkuda kiiresti – ütleme, naksti, 24 tunniga – Balti riikide kaitsmisesse, siis ma soovitan teil sel teemal vestelda minust tunduvalt kompetentsema Leo Kunnasega, aga nii palju, kui ma olen lugenud The Jamestown Foundationi, RAND Corporationi ja mitmete teiste analüüsikeskuste suhteliselt hiljutistest aruannetest, on NATO-l veel siiani päeval puudulik käsuliin. Umbes seitsme kuni kümne brigaadi suurune jõud – seda napib, et efektiivselt Venemaale vastupanu osutada. Need on need asjad, millest tuleb rääkida.
Ma kordan veel: riigi julgeolek on sedavõrd vastutusrikas teema, et ei ole mõtet iseendale valetada. Ei ole mõtet iseendale valetada, et kõik on korras. Lugesin eile kusagil kommentaare kogu sellele jurale – vabandust, et ma sellist sõna kasutan! –, kogu sellele loole, mis meedias kohe kohe tuure koguma hakkas. Keegi kirjutas kommentaaris väga õigesti: "See, kui sa lakkamatult korrutad halvaa, halvaa, halvaa, ei tee sul suud magusamaks!" See, kui me korrutame kogu aeg "NATO, NATO, NATO", ei muuda ära neid tõsiasju, mis sisaldavad lünkasid NATO võimekuses kaitsta Balti riike. Ja kui te nüüd ütlete, et ma kahjustan meie julgeolekut ja et Moskvas selle peale aplodeeritakse, siis no kuulge, teate. Ma arvan, et seal teatakse minust ja meist kõigist siin oluliselt paremini, mis asi on NATO, missugune on nende võimekus, missugune on nende tahe, jne, jne. Šokiteraapia seisneb siin just nimelt selles: juhtida NATO kesktsentraalsete institutsioonide ja teiste liikmesriikide tähelepanu sellele, et me ei saa enam tukkuda. Muutuvas rahvusvahelise julgeoleku olukorras on vaja jalad kõhu alt välja lükata ja on vaja tegeleda nende probleemidega, mis takistavad NATO-l efektiivselt tegutseda. See ei ole NATO kahjustamine, vaid see on NATO-le elektrišoki andmine.

13:43 Aseesimees Siim Kallas
Nii, nüüd on Mart Võrklaeva küsimus saalist.

13:43 Mart Võrklaev

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Siseminister, olete hetkel peaministri ülesannetes ja hetk tagasi teatasite, et Riigikogus istub ajusurmas seltskond. Minu küsimus on, kas teil häbi ei ole ja kas te soovite äkki Riigikogu ees vabandada ja muu hulgas vabastada oma hea kolleegi peaminister Jüri Ratase järjekordsest vabandamisest teie eest.

13:43 Siseminister Mart Helme
Ma ei tea, et Jüri Ratas oleks vabandanud, ja mul ei ole millegi pärast häbi tunda. Ma räägin tõtt, tõtt ja ainult tõtt.

13:43 Aseesimees Siim Kallas
Nii, selle küsimuse oleme ka ammendanud.

---

11. 13:43 Venekeelse hariduse tulevik

13:44 Aseesimees Siim Kallas
Järgmine küsimus. Katri Raik saab esitada küsimuse haridus- ja teadusminister Mailis Repsile. Palun!

13:44 Katri Raik
Hea eesistuja! Hea minister! Mõned päevad tagasi diskuteerisime teie erakonnakaaslase Mihhail Kõlvartiga Eesti venekeelse hariduse tuleviku üle. Arusaadavalt oleme me kõik ühte meelt, et eesti keelt peab oskama. Mihhail Kõlvart leidis, et kõige paremaks lahenduseks oleks see, kui venekeelsetele koolidele anda palju raha. Ja siis mulle meenus, et 2017. aastal te alustasite pilootprojektiga, millega on seotud kolm Tallina kooli: Kesklinna Vene Gümnaasium, Lasnamäe Vene Gümnaasium ja Linnamäe Vene Lütseum, mis saavad igal aastal, kui ma ei eksi, 250 000 eurot. Nad peaksid rakendama mingit muud lähenemist kui eestikeelne aineõpe, et saavutada praegusest kõrgem keeleoskuse tase – põhikooli lõpuks B2 ja gümnaasiumi lõpuks C1. Muidu oleks nõuded B1 ja B2. Kindlasti olete te selle programmiga hästi kursis, aga mul on konkreetne küsimus. Nüüd esimesed n-ö pilootõpilased lõpetavad 2020. aastal põhikooli, aga selleks, et nad saaksid gümnaasiumis kasutada teist õppemudelit kui 60 : 40, õppida rohkem aineid vene keeles, peaks valitsus tegema erandi. Millal on teil kavatsus selle küsimusega valitsusse pöörduda?

13:45 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh! Ootamatu küsimus, pean tunnistama. Ma ei tea, et oleks isegi selliseid pöördumisi valitsuse lauale tulnud. Ma pean üle täpsustama, aga minule teadaolevalt ei ole selliseid pöördumisi tulnud ka mitte ministeeriumisse. Pilootprogrammi algusest saab tõepoolest varsti kolm aastat ja igal aastal toimub seal ka vahemonitooring. Ühe kooliga, kus see stardiplatvorm oli oluliselt madalamal kui teisel kahel, on olnud toevajadust tunduvalt rohkem, aga seda me ka algusest peale teadsime. Nii et mingeid selliseid väga suuri üllatusi seal ei ole. Praeguses seisus selliseid suuri strateegilisi otsuseid valitsuse tasandil see pilootprogramm ei ole vajanud.

13:46 Aseesimees Siim Kallas
Katri Raik saab esitada täiendava küsimuse.

13:46 Katri Raik
Aitäh vastuse eest! Järelikult on seal siis plaanis aineõpet rohkem, vähemalt 60% eesti keeles rakendada. Minu teine küsimus puudutab Kohtla-Järve riigigümnaasiumit, millest on väga palju juttu olnud, eelkõige noast, kahvlist ja lahkuvatest õpilastest. Nagu me teame, kahjuks gümnaasiumiastmes lahkutakse ka teistest gümnaasiumidest. Ma saan aru, et tegelikult me mõlemad vastaksime teiega niimoodi, et selle pilootprojekti või hariduskatsetuse hindamiseks on õige aeg kolme aasta pärast, kui esimesed õpilased on gümnaasiumi lõpetanud, ent ometi 2022 on plaanis Narvas – veel 60 kilomeetrit ida poole, veel rohkem venekeelses keskkonnas – avada riigigümnaasium. Millised on Kohtla-Järve gümnaasiumi rajamisest tekkinud õppetunnid Narvale?

13:47 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh väga hea küsimuse eest! Esimene õppetund on väga selgelt see, et hetkel on veel üsna ennustamatu, kuidas Narvas eesti kogukond, kes on oluliselt väiksem, on selles protsessis, ütleme niimoodi, kõlama jäänud või millised on nende soovid. Nagu hea küsija väga hästi teab, ka Kohtla-Järve puhul oli ju päris algusest peale probleem üksikutes inimestes. Osa justkui tundis ennast kaasatuna, teised jälle väga tugevalt ei tundnud. Ma usun, et see on võib-olla kõige suurem õppetund. Palusin teavet ka Haridus- ja Teadusministeeriumist, et mis on siis kitsaskohad. Võib-olla Narvale lähenedes tuleb vaadata sellist, ütleme, poolpikka analüüsi. Tänaseks on ministeerium teinud palju rohkem, et ohtudest ja riskidest teada saada. Oleme püüdnud kaardistada huvirühmi ja käsitleda selliseid küsimusi, mis võivad vastust vajada.
Enne Kohtla-Järvet arvestati väga selgelt riigigümnaasiumide senist kogemust. Kõik riigigümnaasiumid on ju tekkinud väga suurte diskussioonidega, eranditult kõik. Ja iga kooli sulgemine on olnud väga emotsionaalne. Võib-olla kõik mäletavad veel Põlvat või Võru või ka Haapsalu, kus korjati allkirju, see oli väga-väga valus. Kõik tõenäoliselt mäletavad veel Võru Kreutzwaldi gümnaasiumi vilistlaskonda, mis on väga märkimisväärne ja tugev. Paraku oli väga palju selliseid vastuolusid. Siis lähenetigi sellises üldises korras, aga võib-olla pöörati keele ja, ütleme, eesti-vene taustale liiga vähe tähelepanu. Nii et Narva puhul on riskianalüüsi rohkem sisse võetud seda kogukondade vastuolu.

13:49 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Jürgen Ligi saab küsimuse saalist.

13:49 Jürgen Ligi
Aitäh, proua minister! Teil on läinud õnneks muuta jutt eestikeelsest haridusest jutuks eesti keele õppest, ja olete sellele saanud ka koalitsioonilt allkirjad. Aga teil on olnud seisukoht, et vene kool hääbub niikuinii. Haridusministrina palun kirjeldage seda hääbumist natukene ja nende laste saatust, kes siis jäävad Eesti ühiskonnast tegelikult kõrvale ja maha, kuna nad on eraldi ja kehvema haridusega.

13:50 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps
Aitäh, hea küsija! Nüüd ma peaksin küll paluma siis allikat, et ma ei arva, et meil Eesti haridussüsteemis midagi üldse hääbumas on, me õitseme ja kasvame Eesti hariduses. Meil on väga maailma tipptasemel õpetajad, suurepärased õpilased ja me ei hääbu mitte kuhugi. Vastupidiselt, me oleme väga uhked oma hariduse üle. Nüüd, kas ma olen olnud osa selles? Ei, vastupidi, me räägimegi tegelikult ju põhimõttelisest asjast ja see tähendab seda, kuidas me tagame kõigile konkurentsivõimelise nii tööturule sisenemise, edasiõppimisele sisenemise ja see tähendab, et me peame tagama kõigile väga hea keeleoskuse. Eesti keel kui selline on ka väga selgelt olnud üks meie integratsiooniallikas. Aga ma usun, et te olete ka valmis minuga kaasa mõtlema nendes sammudes, mida me oleme siin lähiaastatel astunud, et kaks õpetajat rühmas, tahame laiendada seda nüüd koolidele. Väga mitmed koolid on andnud oma sisendi ja soovivad sellega kaasa minna. Räägime ülikoolidega läbi, kuidas keelekümbluse kõrvale pakkuda ka ühte võimalust, mitte vähendades keelekümblust, vaid lihtsalt üks võimalus veel juurde. Kõik need sammud on selleks, et me leiaksime sellise rahuliku võimaluse kõikidel lapsevanematel jõuda lõpuks selle teadmiseni, et nad saavad väga hea hariduse, sinna juurde ka väga hea keele.

13:52 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Ka selle küsimusega oleme ühele poole saanud.

---

12. 13:52 Vägivald

13:52 Aseesimees Siim Kallas
Ilmselt on meil võimalus veel üks küsimus käsitlemise alla võtta. See on Jürgen Ligilt siseminister Mart Helmele peaministri ülesannetes. Palun!

13:52 Jürgen Ligi
Jah, aitäh! Härra Helme! Siseminister peab vastutama turvalisuse eest ja võitlema vägivallaga, looma kindlustunnet. Öelge, mis on teie soovitus oma naiskolleegile, keda rünnatakse, ähvardatakse ja alandatakse avalikult. Kas ta saab teilt mingisugust tuge ja abi? Jutt on mõistagi värskest juhtumist, mis jõudis ka politseisse.

13:52 Siseminister Mart Helme
Aitäh! Mis suhtumist siin saab olla? Tuleb teha politseisse vastav avaldus ning paluda politseil asja menetleda ja välja selgitada, kes on ähvardaja ja kas ähvardusel on reaalne kate. Kui on reaalne kate, siis tuleb need inimesed isoleerida. Kui reaalset katet ei ole, tuleb teha neile trahvid või muud seaduses ette nähtud karistused. Väga lihtne.

13:53 Aseesimees Siim Kallas
Jürgen Ligi, täiendav küsimus.

13:53 Jürgen Ligi
Aitäh! No nii lihtsalt teil ei ole läinud, sest esimese avalduse tegite väga kiiresti ja süüdistasite ohvrit poliittehnoloogias. Eile andis ka haridusminister sellele televisioonis hoogu juurde. Aga kuna te olete võtnud enda kätte ka välispoliitika, siis ma küsin vägivalla teemal ka selle kohta, mille ohvriks teie olete langenud. Te olete siin kurtnud, kuidas Soome ajakirjandus on teile liiga teinud, aga samal ajal loomulikult on olemas selle kohta lindid, kuidas te arendate plaani B ja annate Soomele ajakirjanduse kaudu teada, et tegelikult on Soome see, kes tulevikus peab NATO asemel Eestit kaitsma. Kuidas te kommenteerite neid uudiseid, mis praegu tulevad, kus teile sisuliselt omistatakse valetamine – meie jaoks teie valetamine ju mingi uudis ei ole –, ja kuidas te ennast tunnete praeguses olukorras, kus te olete teinud ennast rahvusvaheliselt lolliks? Soome ajakirjanikud lükkavad teie sõnu nüüd üksmeelselt selle lolliks tegemise tõrjumisel tagasi. Kuidas te ennast tunnete? Kuidas te sellest välja tulete ja kas te tahate jätkata oma ametis?

13:55 Siseminister Mart Helme
Jaa, ma ei kasuta küll Facebooki, aga mu abikaasa kasutab ja ma tean, et Jürgen Ligi üks lemmiksõnu Facebookis on "loll". Enamik seal temaga mittenõustuvaid inimesi saavat temalt kohe tiitli "loll". Ma ka praegu sain – aitäh! Ma ei ole ennast lolliks teinud. Kui te natukene tähelepanelikumalt loete, kui te natukene kaasa mõtlete sellele, mida te sealt loete, siis te saate aru, et te konstrueerite siin jälle mingisugust oma ulmeteooriat – just nimelt ulmeteooriat – selle kohta, mida Helme on öelnud ja kuidas Helme on Eesti riigi juba peaaegu hävitanud. Ma ei ole Eesti riiki hävitanud, tões ja vaimus teenin seda ning tões ja vaimus koristan 17 aastat võimul olnud Reformierakonna järel.

13:55 Aseesimees Siim Kallas
Riina Sikkut, palun täiendav küsimus saalist!

13:55 Riina Sikkut
Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Esmaspäeval Martin Helme käest küsides ma ütlesin, et põhimõttekindlad inimesed mulle meeldivad. Aga põhimõtetega on selline lugu, et neid tuleb rakendada universaalselt, mitte olukorras, kus need kellelegi endale sobivad. Jaak Juske küsimusele vastates te ütlesite, et te ei soovi spekuleerida Taimar Peterkopi komisjoni töötulemuste üle ja selle üle, mida see tähendab minister Järviku jaoks. Ometigi, Soome meedias hakkate te väga fantaasiarikkalt spekuleerima Eesti kaitsepoliitika üle. Kaitsepoliitikat teeb meil teatavasti kaitseminister ja kui meil tekib plaan B, siis see võiks olla tema otsustada, millal, kellele ja kuidas seda kommunikeerida. Miks te ühes olukorras ei ole valmis spekuleerima, aga teises, hoopis riskantsemas olukorras lähete spekuleerimise võimalusega väga lihtsalt kaasa? Kas te arvate, et te olete eksinud? Oli teil õigus selliseid spekulatsioone välisajakirjanduses esitada või kahjustas see Eesti mainet? Ma lisan juurde, et vaatamata sellele, et mina ei ole kuidagi kaitsepoliitika spetsialist, ma olen aru saanud, et meie plaan A ongi see laiapindne

riigikaitse – see, et me ise suudame oma riiki kaitsta – ning plaan B on NATO ja liitlasväed. Kui te sellest ei lähtu, siis mis on teie spekulatsioon? Kas te peate õigeks, et teie seda esitate või peaks see tulema kaitseministri suust?

13:57 Siseminister Mart Helme

Aitäh! Kõigepealt, te olete küll valitsuses olnud, aga te pole ilmselt valitsuse töökorraldusest aru saanud. Mitte kaitseminister ega Kaitseministeerium ei kujunda kaitsepoliitikat, vaid seda teeb valitsus, seda teeb Riigikogu vastav komisjon, seda teeb ka Riigikogu suur saal, seda teevad ka meie välispoliitika instituut ja kaitseuuringute keskus ja muud institutsioonid. See on kollektiivne looming, mis suubub ühte sängi, kus tehakse oma järeldused.
Praegu olen mina rääkinud sellest – ma olen seda täna ka siin saalis korranud –, et julgeolekuolukord on muutumas. See, kui me karjume "Halleluuja, NATO, NATO, NATO!", ei muuda olukorda, et NATO-s on praegu vastuolud ja meil on riigis vaja nendele adekvaatselt reageerida – panustada rohkem esmasesse kaitsevõimesse, panustada rohkem laiapindsesse riigikaitsesse. Ma tuletan teile meelde ühte väikest asja. Paar nädalat tagasi oli meil Lõuna-Eestis torm. Ja mis juhtus? Kümned tuhanded inimesed olid mitu päeva ilma elektrita. Aga mis juhtub, kui me oleme sõjaolukorras, kus küberrünnakuga võetakse tervel riigil elekter ja side maha? Kas siis tuleb NATO appi või? Mis juhtub, kui meil tekivad massirahutused? Kas siis tuleb NATO appi? Ei tule. Siis peab meil olema oma sisekaitsereserv, oma sisemised julgeolekujõud, kes nende asjadega toime tulevad. Need on reaalsed ja praktilised asjad. Mina ei ole mingi skandalist, mina räägin tõtt, osutan asjadele ja probleemidele ilma igasuguse valehäbita. Kui te arvate, et see on vale, siis mina ütlen, et teie silmaklappidega suhtumine on vale. Mina püüan seda oma avameelsuse ja oma reaalpoliitikaga välja juurida muu hulgas ka siit saalist.

13:59 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh lugupeetud ministritele! Kell on täpselt kaks, seega, mul on väga kurb seda öelda, aga infotund on lõppenud.